

KIRSTEN WOLF

MARGRÉTAR SAGA II

1. Introduction

SAINT MARGARET of Antioch, one of the *quattuor virgines capitales* and a member of the group of the Four Holy Helpers, enjoyed immense popularity in the later Middle Ages. The reason is probably twofold: her legend is highly entertaining and was used as an aid to childbirth.

According to Saint Margaret's passion, which was declared apocryphal by Pope Gelasius in 494, she was the daughter of a pagan priest in Antioch. She became a Christian, was turned out of home, and lived as a shepherdess. Her beauty attracted the attention of the prefect of the city, who tried to seduce or marry her, but when he discovered that she was a Christian, he had her tortured and imprisoned. While in prison, she was swallowed by a dragon (her regular emblem), but the beast was overcome as soon as she made the sign of the cross. Saint Margaret remained unmoved by further torments, and through her preaching she converted large numbers to Christianity. Fearing that still others would be converted, the prefect gave orders to execute Saint Margaret. She asked for permission to pray and prayed devoutly for herself and her persecutors and for all who would

Acknowledgements: I am grateful to the American Scandinavian Foundation for awarding me a research fellowship to consult manuscripts in the Arnamagnæan Collection at the University of Copenhagen.

After the article was submitted to *Gripla* in 2008, Gísli Sigurðsson informed me of unpublished notes and documents by Peter Rasmussen in the Stofnun Árna Magnússonar not included in Rasmussen's "Tekstforholdene i *Margrétar saga*" (Specialeafhandling til magisterkonferens i nordisk filologi, University of Copenhagen, 1977). I am grateful to Peter Rasmussen for letting me consult his notes and to Gísli Sigurðsson for providing me with photocopies of them. The notes (here referred to as "Unpublished materials") caused me to make some revisions to the article, especially the discussion of AM 428a 12mo. Gísli Sigurðsson also brought to my attention Jón Samsonarson's article, "Ævisöguágrip Hallgríms Péturssonar eftir Jón Halldórsson," and kindly provided me with a copy of it.

honor her memory and invoke her, adding a prayer that any woman who invoked her while in labor would give birth to a healthy baby. A voice from heaven announced that her petition had been granted, and Saint Margaret subsequently rose from her prayer and asked the headman to execute her. He took off her head with a single stroke, and so she received the crown of martyrdom.

Judging by the number of manuscripts in which it is preserved, the legend of Saint Margaret of Antioch seems to have been among the most popular saints' lives in Iceland. The legend is extant in far more late medieval and post-Reformation manuscripts than any other legend, and often in very small exemplars and contexts associated with childbirth.¹ The place or time of origin of the cult of Saint Margaret in Iceland remains unknown.² Similarly, it cannot be ascertained when the legend was first translated into Icelandic, but, based on the dates of the earliest manuscripts of the legend, it must have taken place sometime before 1300.

Three different versions of the legend of Saint Margaret, derived from at least two translations, have been preserved. The version which Widding, Bekker-Nielsen, and Shook call *Margrétar saga I* is preserved in full or in part in AM 235 fol., fols. 17va–19rb21 (ca. 1400), AM 233a fol., fols. 27rb17–27v (ca. 1350–1375), AM 433c 12mo, fols. 1v–24r4 (ca. 1525–1550), AM 428b 12mo, fols. 1r–2v (ca. 1400), and NKS 1265 II fol. fragm. 1, fols. 1r–2v (ca. 1500–1550), and in several younger manuscripts from the eighteenth, nineteenth, and twentieth centuries.³ This version of the legend has been edited by Unger, who based the text on AM 235 fol. (called A) and noted variants from AM 233a fol. (called B) as far as it goes (474–477), though the latter part (chapter 5), which differs considerably from AM 235

- 1 The small size of the manuscripts is obviously due to the fact that the manuscripts were placed on the pregnant woman's stomach during labor. See Jón Steffensen, "Margrétar saga and Its History in Iceland," *Saga-Book of the Viking Society* 16 (1965): 273–282, and Kirsten Wolf, *Heilagra meyjia sögur* (Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun Háskóla Íslands, 2003), liii.
- 2 Margaret Cormack, *The Saints in Iceland: Their Veneration from the Conversion to 1400*, *Subsidia hagiographica* 78 (Brussels: Société des Bollandistes, 1994), 122.
- 3 Ole Widding, Hans Bekker-Nielsen, and L. K. Shook, "The Lives of the Saints in Old Norse Prose: A Handlist," *Mediaeval Studies* 25 (1963): 294–337, esp. 320, and Peter Rasmussen, "Tekstforholdene i *Margrétar saga*," 3 vols., *Specialeafhandling til magisterkonferens i nordisk filologi*, University of Copenhagen, 1977, vol. 1, 14.

fol., is printed in the footnote text.⁴ *Margrétar saga II* is extant in AM 428a 12mo, fols. 3v–17r (ca. 1300–1400), and AM 429 12mo, fols. 2r–13r (ca. 1500); in addition, Peter Rasmussen has demonstrated that a small portion of this version is found in AM 433c 12mo (fols. 17v8–24r14), which otherwise follows *Margrétar saga I*.⁵ *Margrétar saga III* is extant in part or in full in AM 667 I 4to, fols. 1r–2v (ca. 1300–1400), AM 430 12mo, fols. 1r–33v (ca. 1400–1500), AM 431 12mo, fols. 1r–21v10 (ca. 1550), AM 432 12mo, fols. 1v–84v (ca. 1400–1500), AM 433a 12mo, fols. 1r–43r (ca. 1500), AM 433b 12mo, fols. 2r–57r8 (ca. 1500), AM 433d 12mo, fols. 1r–22v16 (ca. 1500–1525), and AM 667 VIII 4to, fols. 1r–v (ca. 1600–1700).⁶ Widding, Bekker-Nielsen, and Shook have identified the source of versions I and II as *BHL* 5303 and that of version III as *BHL* 5303 with interpolations from *BHL* 5308.⁷

Margrétar saga II is a closer translation of *BHL* 5303 than *Margrétar saga I*, though it omits the introductory section and shows some abridgement.⁸ As Rasmussen points out: “[s]om versionen fremtræder i de to håndskrifter [AM 428a and 429 12mo] synes den at være en overordentlig ordret oversættelse således at så

- 4 C. R. Unger, ed., *Heilagra manna sögur: Fortællinger og legender om hellige mænd og kvinder*, 2 vols. (Christiania [Oslo]: Bentzen, 1877), vol. 1, 474–481. A modern Icelandic language edition of the legend is found in Wolf, ed., *Heilagra meýja sögur*, 42–49.
- 5 Rasmussen, “Tekstforholdene i *Margrétar saga*,” vol. 2, 1–2. A similar observation is made by Hans Bekker-Nielsen, “En god bøn,” *Opuscula* 2, Bibliotheca Arnemagnæana 25 (Copenhagen: Reitzel, 1961), 52–58, esp. 54.
- 6 To these manuscripts listed by Widding, Bekker-Nielsen, and Shook, “The Lives of the Saints in Old Norse Prose: A Handlist,” Rasmussen, “Tekstforholdene i *Margrétar saga*,” vol. 2, 1, adds JS 43 4to, Lbs. 412 8vo, Lbs. 738 8vo, Lbs. 2294 4to (a copy of Lbs. 412 8vo), and Lbs. 2435 4to (a copy of AM 431 12mo).
- 7 Widding, Bekker-Nielsen, and Shook, “The Lives of the Saints in Old Norse Prose: A Handlist,” 320. Cf. also Rasmussen, “Tekstforholdene i *Margrétar saga*,” 6: “Undersøgelserne til denne afhandling har bekræftet dette, og det har vist sig, at teksten i 5303 har liggest tættest ved de islandske versioner, uden at den dog har alt hvad der gengives i de islandske tekster.”
- 8 *BHL* 5303 is represented by the text in Bonino Mombrizio, *Sanctuarium seu Vitae Sanctorum*, 2 vols. (Paris, 1910; rpt. Hildesheim, 1978), vol. 2, 190–196. It is reproduced in the appendix below with corrections and minor modifications silently incorporated from Bruno Assmann, ed., *Angelsächsische Homilien und Heiligenleben* (Kassel, 1889, rpt. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1964), 208–220.

godt som hver eneste variant kan prioriteres ud fra den latinske tekst. Versionens ordvalg afviger som regel fra både version I's og version III's, og det kan konstateres at indlån praktisk taget ikke har fundet sted.”⁹

2. AM 428a, 429, and AM 433c 12mo

The vellum manuscript AM 428a 12mo comprises an older and a younger part and consists of 48 leaves (including end-leaves). The older part, fols. 3–18, has, as noted above, been dated to ca. 1300–1400.¹⁰ It contains the legend of Saint Margaret, which concludes with a Latin prayer to her followed by a brief account of the death of her suitor Olibrius, two Latin prayers (each with an Icelandic epilogue), and an Icelandic prayer. This part has red chapter titles and red or blue initials; many of the chapter titles have faded and are no longer legible. It also contains on fol. 3r a full-length illumination of Saint Margaret.¹¹ It depicts the saint standing under a trefoiled arch with the inscription “sancta margreta virgina.” She has a gilded crown on her head, and her blonde (yellow) hair is falling over her shoulder. She is wearing a white and blue dress with a red cloak draped over her shoulders. In her left hand, she is holding a book, and in her right a sword whose point pierces a dragon by her feet. The younger part, which has been dated to the seventeenth century,¹² contains Catholic prayers, especially so-called “Mariuvers,”¹³ followed by an epilogue (beginning “Nu Ender þær gömlu Bæner [fol. 36r1–2]), and Protestant prayers (“Nockr|ar göðar Bæner Nýlega | vtlagðar” (fol. 36r11–13)). The scribe concludes with the note that “Þetta er skrifad a þessare Bök | epter gömlum kalfskinz Bokum || Og Epter Nýum Bænum vr | saxlendsku Vtlogdum | Anno MDCXC þann | xvj Martii” (fol. 45v10–46r4). This younger part is even more splendidly illuminated with considerable use of red and gilding. The

9 Rasmussen, “Tekstforholdene i *Margrétar saga*,” vol. 2, 2–3.

10 Kr. Kålund, *Katalog over Den arnamagnæanske Håndskriftsamling*, 2 vols. (Copenhagen: Gyldendal, 1889–1894), vol. 2, 479.

11 Halldór Hermannsson, ed., *Icelandic Illuminated Manuscripts of the Middle Ages*, Corpus Codicum Islandicorum Medii Aevi 7 (Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1935), 21.

12 Cf. Den arnamagnæanske kommission, ed., *Ordbog over det norrøne prosasprog: Register* (Copenhagen: 1989), 32.

13 See Jón Þorkelsson, *Om digtningen på Island i det 15. og 16. Århundrede* (Copenhagen: Høst, 1888), 26, 39, 54, and 270.

first end-leaf (1r) contains the title “Margretar | Saga” and the sentence “Hamingia fi|lger og heijl margolld | þeým ä.” On the second end-leaf (2r) is written “Þessa Bök | A | Helga Si|gurdar Dötter” along with “A þig Drötten Trej|ste eg.” The last end-leaves (46v–48v) are blank with the exception of 48v, on which it is written in what appears to be the hand of the scribe: “Þessa Bok Hefur Att Adur | Síra Þorkell Gudbiartzson og | Sýdar Effter Hann Jon Biskup Ara|son Huoria Eýgnadest Sydan | Helga Ara Dotter og voru allra þe|szra Nofn a Sydasta blade A Bok|enne Adur hun Var Uppbunden | Anno 1689 þann 27 Decembris | ÞÞSmeh.”¹⁴ Underneath, the date 1716 is found along with a thank-you note for the loan of the book. On an inserted slip of paper, Árni Magnússon provides the information that the manuscript is “Fra Hr. Jon Haldorsen i Hiterdal annammet med Buudeskib 1728. den 10. Julii. Var þá innbunded, enn eg tok banded af.”¹⁵

AM 429 12mo is a small, stout vellum manuscript now consisting of 84 leaves. In addition to the legend of Saint Margaret, it contains a Latin verse in praise of Saint Catherine of Alexandria, a Latin prayer to Saint Cecilia,

14 Kålund, *Katalog*, vol. 2, p. 479, reads “JÞSmeh” instead of “ÞÞSmeh.” The latter is Jón Samsonarson’s reading reported by Rasmussen, “Unpublished materials,” and later published by Jón Samsonarson, “Ævisöguágrip Hallgríms Péturssonar eftir Jón Halldórsson,” *Afmælisrit til Dr. Phil. Steinsgríms J. Þorsteinssonar Prófessors 2. júlí 1971 frá nemendum hans* (Reykjavík, 1971), 74–88. According to Jón Samsonarson, the first two letters are “samslungið JÞ,” and he further notes that “[þ]ókina hefur Helga Sigurðardóttir átt, en hún var gift Jóni [Þórðarsyni] á Bakka [í Melasveit]” (83, fn. 13).

15 See also Árni Magnússon’s letter to Jón Halldórsson (Jón Margeirsson, “Bréf Árna Magnússonar til Íslands 1729 og fleiri skjöl hans í Ríkisskjalasafni Dana,” *Opuscula* 5, Bibliotheca Arnarnæana 31 [Copenhagen: Munksgaard, 1975], 123–180, esp. 148. In JS 272 4to, Jón Samsonarson, “Ævisöguágrip,” found two leaves written by Vigfús Jónsson in Hitardal, son of the Jón Halldórsson, who in 1728 sent the manuscript to Árni Magnússon. On these pages, there is a description of AM 428a 12mo, and Vigfús explains that the comment at the end of AM 428a 12mo is “Eiginhandar skrif Jons sa. Þordarsonar ä Backa i Melasveit skýnugs og rædsetts manns, Eiganda nefndrar Bökur.” He further notes that “Það sem aftast var ä Bökenne, og rodet var, hafde hann siälfur uppskrifad ä membranam i sama forme og Bokin var, og sydan läted Jnnbinda eins og ädur hafde vered. Enn þessa membranam eignadest sydarst Prof. Arne Magnusson fyrer utvegum mins sal. fódurs” (Jón Samsonarson, “Ævisöguágrip,” 83, fn. 13). Finally Vigfús Jónsson reports that he copied the entire manuscript (“Enn Eg skrifade hana alla upp”), but, as Rasmussen, “Unpublished materials,” points out, this copy must be lost, since there are no young manuscripts of *Margrétar saga II*. Rasmussen also notes that Vigfús Jónsson’s comment in many ways contradicts the information in the manuscript itself (“þetta er skrifad a þessara Bök | epter gömlum kalfskinz Bokum || Og Epter Nýum Bænum vr | saxlendsku Vtlogdum”).

a prose legend of Saint Catherine, a prose and a poetic legend of Saint Cecilia, a prose and a poetic legend of Saint Dorothy, a Latin verse in praise of Saint Dorothy, a Latin prayer to Saint Dorothy, a prose legend of Saint Agnes, a prose legend of Saint Agatha, a prose legend of Saint Barbara, and a prose legend of Saints Fides, Spes, and Caritas. All the texts are preserved in their entirety with the exception of the legend of Saint Catherine and the legend of Saints Fides, Spes, and Caritas. It is reasonable to assume that in its original form, the codex consisted of 94 or 98 leaves.¹⁶

The vellum manuscript AM 433c 12mo consists of 56 leaves. Like AM 428a 12mo, it is a miscellany, and in addition to the legend of Saint Margaret, it includes a number of short texts in Latin and Icelandic. A detailed description of the contents of the manuscript is given by Hans Bekker-Nielsen, who also edited the prayer in AM 433c 12mo for a good delivery for women in childbirth.¹⁷ The manuscript has red chapter titles and red or blue initials. On an inserted slip of paper, Árni Magnússon notes that he received the codex in 1708 from the lawman Páll Jónsson, who in turn received it from the priest Guðmundur Bjarnason at Staður in Hrútafjörður. Guðmundur inherited the codex from his father, who had owned it when he had been Páll's teacher thirty years previously.¹⁸

3. Comparison of AM 428a and 429 12mo

A comparison of AM 428a 12mo and AM 429 12mo with the Latin source shows that AM 429 12mo is not a copy of AM 428a 12mo.¹⁹ On several occasions, AM 429 12mo preserves the better reading or text omitted in AM 428a 12mo, as evident from the following examples:

16 For a discussion of AM 429 12mo, see Kirsten Wolf, "Female Scribes at Work? A Consideration of Kirkjubæjarkbók (Codex AM 429 12mo)," *Beatus Vir: Studies in Early English and Norse Manuscripts in Memory of Phillip Pulsiano*, ed. A. N. Doane and Kirsten Wolf, Medieval and Renaissance Texts and Studies 319 (Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, 2006), 265–295. An edition of AM 429 12mo is forthcoming in Kirsten Wolf, ed., *A Female Legendary from Iceland: Kirkjubæjarkbók (AM 429 12mo in the Arnamagnæan Collection, Copenhagen)*, Manuscripta Nordica: Early Nordic Manuscripts in Digital Facsimile 3 (Copenhagen: Museum Tusculanum Press).

17 Bekker-Nielsen, "En god bøn," p. 54.

18 See also [Kr. Kålund, ed.,] *Arne Magnussons i AM. 435 A–B, 4to indeholdte Håndskriftfortegnelser med to Tillæg* (Copenhagen: Gyldendal, 1909), 18.

19 Rasmussen, "Unpublished materials," provides a complete variant apparatus from AM 429 12mo and AM 433c 12mo in relation to AM 428a 12mo.

Latin: statumque eam concupiuit (190.44)

AM 429 12mo: þa felldi hann þegar hug til henar (2v7–8)

AM 428a 12mo: –

Latin: Sed trans mitte mihi angelum gubernatorem ad aperiendos sensus meos et ad respondendum cum fiducia impio et iniquo præfecto sanguinario. Video enim me ut ouem in medio luporum. Ecce facta sum sicut passer in rætibus compræhensa et sicut piscis in hamo (190.53–191.2)

AM 429 12mo: helldr *senntu mer st(i)ornar eingil þann* er upp luki mune mínun suo at ek mega suara *med tra(u)sti gre[i]fa þessum hínun gríma ok hínun blot gíarna*. Nu se ek mík stadda suo *sem* saud amedal uarga eda fugl j snoru eda fisk a aungli (3r6–10)

AM 428a 12mo: *Senntu mer drottinn stíornar engil þinn* at styrkia trú mína ok líkama imóti greifa þesum illum ok þolgiörnum (4v7–9)

Latin: Itidem cæteri faciebant (192.9–10)

AM 429 12mo: ok suo giordu fleíre men (5v15–16)

AM 428 12mo: –

In the latter part of the legend, however, AM 428a 12mo generally has the better readings and now and then preserves matter omitted in AM 429 12mo:

Latin: et crux Christi uidebatur usque in cælum (193.23)

AM 428a 12mo: ok synndiz kross krízts sua hárr at tæki til himins (9v14–15)

AM 429 12mo: ok syndiz cross biartr jhusíno (8r11–12)

Latin: consignauit corpus suum signaculo Christi (194.22–23)

AM 428a 12mo: En hon signaði allan líkama sinn *med* marki *kristz* (11v5–6)

AM 429 12mo: –

Latin: Patres et matres, sorores et fratres, omnes uos adiuro per nomen magni regis sæculorum, memoriam facite, nomen meum nominate (195.28–30)

AM 428a 12mo: feðr ok bræðr mæðr ok sýstr qll yðr særi ek fyrir nafn hins mikla *konungs* at þér gerit mínni(n)g mína ok nefnit nafn mitt (14v7–9)

AM 429 12mo: þer bræðr ok syst(ur) ydr bik ek at þer giorit minning mína j bęnum ydrum (12r7–8)

As these examples demonstrate, there is quite some difference between the two manuscripts,²⁰ but combined they present a rather accurate rendering of the Latin source.²¹ Clearly, the two manuscripts are independently derived from a lost exemplar.

4. Transcription of AM 428a 12mo

An edition of the text of the legend of Saint Margaret in AM 429 12mo is forthcoming in *A Female Legendary from Iceland* (see n. 16). The text of the legend in AM 428a 12mo (including the Latin prayer and the account of the death of Olibrius on fols. 16v9–17r14) is presented below.²² Abbreviations are expanded in accordance with the normal spelling of the scribe. Expansion of abbreviations by means of a supralinear symbol or letter or by means of contraction are marked in italics. Expansion of abbreviations by means of suspension is marked in parentheses. Words or letters now illegible but assumed to have originally been in the manuscript are printed in square brackets. Matter never present but presumed to have been inadvertently omitted is added in diagonal brackets. oooo indicate illegible or now missing letters; the number of zeroes corresponds approximately to the number of illegible letters, but not possible abbreviations.

[3v] HEiløg margareta uar dóttír heiðíns | ² mannz þess er theod'ímus.
heth. hann uar hof | ³ ðingi blóta ok selldi theodímus dottur sín`a' | ⁴ til
geýmslv konu nokkuri gaufgri íann | ⁵ þekio. þuiat móðir hennar uar
qnnđuð þessi | ⁶ margareta uar þegar a *unngum alldri fylld af | ⁷ helgum
annda ok gavfgaði hon almátkan guð | ⁸ ok fyrir þui unni faðir hennar henní
lítit. en fostra | ⁹ hennar unni henni míkit. hón uar uen at | ¹⁰ a lithi en leið

3* sín`a' *superscript letter uncertain* 6* unngum] unnga

20 Rasmussen, “Tekstforholdene i *Margrétar saga*,” vol. 2, 3–4, notes that each of the two manuscripts have secondary readings not found in the other manuscript and offers a number of examples.

21 *Ibid.*, vol. 2, 3, comments that “[t]il tider danner a [AM 428a 12mo] og b [AM 429 12mo] ligefrem negativer af hinanden, således at man får en tekst der ligger tæt ved L [BHL 5303] ved at addere dem.”

22 An edition of the last section of the legend (16v9–17r14) is found in *ibid.*, vol. 3, 9.

uar hon feðr sínom en þekk | ¹¹ drotni ihesv *cristo*. fimtan uetra gómul var hon | ¹² með fósturu sinni ok vnndi vel síer. Oft heyrði hon | ¹³ sagt frá píslar váttum guðs ok þrautum þeira [4r] er þeir hellto út síno blóði fyrir nafnn guðs | ² Þesí mæx var fylld af helgum *anda <ok> gaf sik til guðs | ³ þíonúzs-to uarðueitti hann hennar meydóm vspill | ⁴ tan. Mar(gareta) gíætti sauða fósturu sinnar með auðrum | ⁵ meygiom iafnolldrum sínom

fra olibrio | ⁶

J þenna tíma átti Olíbrívs Greifi. fōr af asía | ⁷ lanndi ok til annþekio aʿt neyða kristna menn til b | ⁸ lóta ok *huergi er hann heyrði krist nefndan. þa menn lét | ⁹ hann þegar pína. Ok sem hann léit *meyna Mar(gareto) ágaúto | ¹⁰ sinni er hon sat at sauðum. fósturu sinnar. <þa> *bað hann menn | ¹¹ sína færa sér þa hino faugro mey. ok ef hōn er | ¹² fríals skal ek ganga at æʿígha hana en ella skal hōn vera | ¹³ frilla mín ok man ek þa heiðra hana fyrir sína fegurð [4v] Nv sem greifvans menn tok<u> hana hōnnd | ² vm þá kallaʿr hōn á guð. ok mællti. Miskunna | ³ þv mer drottinn at æigi glatiz ōnd mín með ráng | ⁴ látum ok illgiornum. Gef þú mer tráust til at | ⁵ suara greifa þesum. er ek nu sua stōdd | ⁶ sem sauðr með uáurgum ok sua fangin sem fis | ⁷ kr íneti. Senntu mer drottinn stiornar en | ⁸ gíl þinn at styrkia trú mína ok líkama | ⁹ imóti greifa þesum illum ok bōlgiornum | ¹⁰ en þú drottinn bíarg mer. Riddarannír kom<u> | ¹¹ apr. þeir sem senndir <voru> ok mælltu sua æigi má | ¹² ttu samþykkr uerða þessi mey. herra *þiatt | ¹³ hon er kristín. þá brá O(librius) lit <uit> ok mællti út [5r] Mar(gareto) Seg þu mer huers kyns þu ert. Eða huart | ² þu ert fríals é(ða) æigi ok ertu ambátt ok kristín | ³ Mar(gareta) sua(radi) fríals em ek ok kristín. O(librius) mællti. huern guð | ⁴ gaúfgar þú. heilōg Mar(gareta) s(uaradi) Ek kalla <a> guð | ⁵ mín almatkan skapara *hímíns ok íarðar | ⁶ ok þann er uarðueitir meydóm mín úspilltan | ⁷ allt til þessa dags. G(reifinn) mællti gaufgar þú þann | ⁸ guð er feðr uárir krossfestu. Mar(gareta) s(uaradi) fyrir þat | ⁹ fóruz feðr yðrir at þeir krossfestu hann en | ¹⁰ hann ríkir vm allar aldir. þá reiddiz G(reifinn) ok lét | ¹¹ byrgia hana ímýrkva stōfu. En G(reifinn) gekk í | ¹² borgína at blóta goðum sinum at vannda En | ¹³ annan dagh eptír þá setz hann á dóm stól sinn [5v] ok lét þangat leiða Mar(gareto) ok mællti. Miskuna þú | ² blóma æsko þinnar. ok lát at mer ok blóta | ³ ok skaltv sēl uera sem ek heilōg

2 *anda] ag with g corrected to d and supplied with a cross-bar 8 *huergi] huargi 9 *meyna] meña with n corrected to y 10 *bað hann] hann bað 12 *þiatt] þiʿtt 5 *hímíns] himnís

Mar(gareta) s(uaradi) sua sa *sem* | ⁴ signndi meýdóm minn lætr mík æigi ganga | ⁵ af rétttri gaúto mínni. þui at ek gaufga þann | ⁶ guð er síoð ok iðrð hræðiz ok öll sképna | ⁶ lýtr ok hans ríki er eylíft vm alldir allda

oo ooo | ⁸

Greifinn mællti vilir þú *eigi* at orðum mínom | ⁹ gera þa man ek dreʻfa hollði þíno í elld | ¹⁰ brennanda en ella muno samteínníaz líkamir | ¹¹ okkrir með ast ok elsku ok mannto sæl uera *sem* ek | ¹² Mar(gareta) s(uaradi) búin *em* ek at taka písl á líkama mín | ¹³ at ek finna huíld með réttlátum meygíom [6r] ok síalfr gud lét þínaz ok skal ek *eigi* vera | ² tráuð at taka písl fyrir hans nafnní. þuiat hann merk | ³ ti mik marki sínna dýrðar. þá let G(reifinn) festa | ⁴ Mar(gareto) í tré ok beria suípom. En heilög mærr mællti ok | ⁵ leít til himins. þer treýsti ek drottinn ok man ek þes | ⁶ alldri idraz. þó at vúnir míner hlæi at mer lit | ⁷ tu á mik drottinn miskunnar aúgum ok leýs mík | ⁸ ór hönndum ouína mínna ok at *eigi* hræðiz líkami | ⁹ mín píslir. senntv mer heilsö dög af himni at | ¹⁰ mykiz sár mín. ok snúiz hryggleikr mín | ¹¹ fagnnat ok i dýrð drottíns míns ihesu cristi

af ooo | ¹²

Kvelíararnir bōʻrðu hana uaúnndum súa at | ¹³ blóð rann vm allan hennar líkama *sem* uatnn | ¹⁴ ór vpp sprettanda brvnni en allir gréto þeir er vit uoru [6v] ok mælltv. þik gráto ver Mar(gareta) er síám þik meidda | ² uera *ípíslom ok týnir þu mikilli fegurð fyrir utru | ³ þína ok gier helldr at ráðum uárum ok G(reifans) ok man | ⁴ þu þa sæl uera. M(argareta) sua(radi) þer uándir raðu naútar | ⁵ farit til verka yðuara þuiat drottinn bergr mer ok ef li | ⁶ kami mín meíðiz í píslom þá gleðzt onnd mín | ⁷ í dýrð a himnum með retlátum meygíom. ok man | ⁸ drottinn ihesus lúka vpp fyrir mer dýrom paradísar. en ek | ⁹ man *eigi* trúa goðum yðrum blindom ok daúfvm | ¹⁰ ok mál lqsum Nu mællti M(argareta) uit Greifann

af písl | ¹¹

Far þv ok ger verk andskotans fauður þíns. hinn | ¹² gráðgi hvnnr en guð er hlífskiöllr mín þoaʻʻ | ¹³ þer se gefit uelldi yfir líkam mínum manntu uer | ¹⁴ ða leiðr ok rákr af guði. en *eigi* máttu stiga yfir mey | ¹⁵ guðs ok hans krapt ne himneska speki [7r] Nu talar G(reifinn) uit Mar(gareto) meðr

2 * ípíslom] ípíslom

reiði mikillí bað | ² menn sína festa hana í stagl ok beria hana með iarnn | ³ suípom en sæl Mar(gareta) leít til hímíns ok mælti hunndar | ⁴ margír slógu hring vm mik ok uélto mik ráð | ⁵ vándra manna. en þu guð ris upp til hialpar | ⁶ mínar. ok leýs qnnd mína. frá bana ok lát b | ⁷ æn mína koma til hímna. senn tv mer dúfu af | ⁸ hímni at mer komi at hialp ok ek mega hall | ⁹ da meýdómi mínom ýspilltum ok at ek me | ¹⁰ ga beriaz ímóti mínum úuínum ok bera ek | ¹¹ sigr af þeim sua at ek gefva traust aullum | ¹² meýgiom. þuiat nafnn þítt er blezat um alldir | ¹³ allða

ooo

Þa gengo kueliarar ok bōrðo | ¹⁴ hana. En G(reifinn) brá upp skikkionni fyrir ógu ser [7v] þuiat hann mátti eigi sía rennanda blóð. Nu mælti G(reifinn) | ² huerso má þik leiðrétta Mar(gareta) ok blota þv nu goðunum | ³ ok miskunna síalfri þer þuiat nú er slítið holld þítt | ⁴ nálíga allt í svndr ella manntu deygía íllom | ⁵ dáuða ok verða leyst í sunndr fyrir alþýðo aúgvn. Mar(gareta) s(uaradi) | ⁶ Ef ek miskunna líkama mínom þá ferr qnnd mín | ⁷ ídáuða sem þín en þui Sel <ek> holld mítt til písla aʿʿ | ⁸ hon sé fagurlíga skrydd æ hímni þá reiddiz | ⁹ <Olibrius> ok lét enn setía hana ímýrkva stofu eptir miðian dag | ¹⁰

ooo

Margareta gekk glauð í myrkuastofuna | ¹¹ ok sígnndi allan líkama sinn. ok tok nu at biðiaz | ¹² fyrir ok mælti. Þu er allar veralldir hræðaz ok allir | ¹³ býggendr í þeim faðir frænnð laúsra ok dómandi | ¹⁴ allz mannz kýns. fyrir lát mik ægi íhesus cristus helldr | ¹⁵ bíoð þu at ek sía vinn minn þann er berst ímo [8r] ti mer at sak lausu ok mæla ek hann malvm aheýran | ² da þu dómanndi kykra ok dauðra dæmdo á | ³ millí mín ok hans ok at ek verða stōðugh í minni | ⁴ trú út þik drottinn minn ok at eigi blannðiz hug | ⁵ skot mitt í þer er qll mín ván vðávðligr konungr | ⁶ vm alldir allða

ooooo

Heilōg Mar(gareta) uar nú í | ⁷ myrkva stofunni. En kristinn maðr sá | ⁸ er theodímus h(et) færði henni fæzlo ok þíónaði | ⁹ henni í myrkua stofvnni ok sat út glugg ok reit | ¹⁰ allar þraútir hennar En af stunnðo kom vpp í | ¹¹ eíno hornní stofunnar ogurlígr dreki með y | ¹² míssom lítum. tennr hans voru iarnlígar en ogun glóa | ¹³ sem gull eða gímmsteinar. elldr ok reykr stōð ór mv | ¹⁴ ní hans ok ór naúsum hann uafði tunngvnni um háls | ¹⁵ ser ok

höfvt ok uarð illr daunn í myrkva stofunni [8v] af elldi þeim er stóð ór náu-
sum hans ok munni | ² hann blístraði rammíga ok reis vpp hátt á sporðinn
| ³ Mar(gareta) uarð fól vit fyrir ræzlo sakir ok skulfo allir límír | ⁴ hennar ok
gleymmdi hon fyrir ótta þes er hon hafði a | ⁵ ðr guð beðit er hon bað hann
sýna ser þann er berðiz | ⁶ í mót henni. þa fell hon a kne ok bað til G(uðs) ok
mælti | ⁷ þu guð er allir brunnar vndír díups ráð(a)ʼzʼ | ⁸ ok settir enndi
mørk síofar at eigi gangi hann yfir | ⁹ þítt boðorð. þu heríaðir til heluítis. ok
batt | ¹⁰ díofulinn. littu á mík til hialpar. þuiat ek em fyrir | ¹¹ latín ípíslom.
ok lát eigi þetta dýr stíga yfir mík | ¹² helldr láttu mik stíga yfir hann. ok sem
Mar(gareta) hafði | ¹³ þetta mælt þá geín ormmrinn yfir höfut henni | ¹⁴ ok
sualg hana. En af kross marki þui sem mærin | ¹⁵ hafði gert áðr fyrir sér þa
sprakk hann isunndr í [9r] tva luti. en heilög M(argareta) gekk heil frá | ²
drekanum ok or hans kuíði.

oooooooo | ³

Nv lítr hōn til uínstri handar síer sítía | ⁴ annan díoful ok bunndnar henndr
uit lær | ⁵ han uar suartr ok leiðiligr. ok sem Mar(gareta) ser | ⁶ þetta þa fell
hōn til bēnar ok mælti lofaðr | ⁷ vertu ódáuðligr konungr grunnd uōllr ok
upp | ⁸ haf allrar speki eilífr konungr otalligra engla | ⁹ gleðíomz ek ok fagna
ek er ek se blómgaz | ¹⁰ trú mína ok ek se fagnat anndar mínna sa | ¹¹ ek
dreka níðr fallinn á íorð sa ek heluítis | ¹² ormm troðinn vnndir fótum. ok
daún hans brott | ¹³ faranda sa ek miskunn heilags annda er ek | ¹⁴ banaða
drekanum ok trað ek hann undir fótum | ¹⁵ þakkir geri ek þér eilífr konungr.
læknir synnd | ¹⁶ ugra prýði píslar uátta. vm alldir allða [9v]

ooooo

Ok sem <hon> hafði þetta mællt þa reis | ² díofullin sa er bunndinn uar ok
tók í hōnnd | ³ henni ok mælti þaurf uinnr þer Mar(gareta) bēnir þinar | ⁴
Ek sennða broður mín ídreka líki at gleýpa | ⁵ þik ok taka mínning þína
af íorðu ok *glata | ⁶ fegurð meýdóms þíns en þú banaðir honum | ⁷ með
marki krístz. þa greip Mar(gareta) íhár díoflinum *ok | ⁸ beygði hann til
íarðar ok steig <hinum> hágra fáti á | ⁹ hálz honum ok mælti lát af illgíarnn
morðinni aʼʼ | ¹⁰ freísta mín. þuiat krístr er hlíf skíqlldr meý | ¹¹ dóms
míns en ek er ambátt krístz. þes er | ¹² nafnn hans er lofat ok blézat um
alldir allða

5 *glata] glata | ðir 7 *ok] ok | ok

uitran | ¹³ guðs

Þa kom líos míkít ímyrkuastofuna | ¹⁴ ok synndiz kross krízts sua hárr at
tæki | ¹⁵ til himins ok sat heilög dúfa á krossinum [10r] ok mælli uit
M(argareto) þín biða opín dýr paradísar | ² ok sem Mar(gareta) hafði heýrt
þesa uitran þa leit hon | ³ til fiándans ok mælli. Seg þv mer fiándi. huaðan |
⁴ er eðli þítt. f(iandinn) suaraði lyptu þá fæti þínom af | ⁵ hálsi mer ok man
ek segía þér tíðendi nú gerir hon | ⁶ sua þá mælli f(iandinn) belzem er nafn
mítt e(ða) belz | ⁷ ebub. ok beríomz ek ímóti réttlátom monnum engi | ⁸
mátti áðr yfir mik stiga þú hefir spreinng(t) vt | ⁹ ogho mín ok brotit níðr
krapt mín þui at G(uð) | ¹⁰ er með þer. þu uart áðr iðrð ok aska en guð
samtengdiz | ¹¹ þér ok uar líkami þínn ústyrkr. ok má siðan engi | ¹² þik sígra
er þv fekt himneska speki þá er | ¹³ þer gefr míkinn auóxt réttlætis. fætr
þínar | ¹⁴ synaz gvlígir en henndr þínar með krístz marki þær | ¹⁵ bunndo
mik ok bróður minn er ek sennda aʿ glata | ¹⁶ þer [10v] Ek eggia menn til
synda aʿ marga uega bæði [u]a | ² kandi ok i suefnu með reiði ok á uerkum
ok me[insē] | ³ rum tæli ek menn ok suá at bríotaz *íhus manna | ⁴ at stela.
mega ek eigi | ór stad ræra þa sendi ek | ⁵ draúma skrímsl ok uilli ek þa í
draúmum til þeira | ⁶ mēli ek þetta sem án eru kross marki en fra hinom | ⁷
fer ek *hneyktr er þér ero líkir ok nu i dag hefir | ⁸ þu gert. þætti mer minna
um uert ef karl maðr hefði | ⁹ mer þetta gert. En nu er ein mærr hefir mik
*yfir <stigit> | ¹⁰ þa þikki mer uár mátttr engu nýtt at ein mærr | ¹¹ *stigi yfir
hann ok fauður sinn ok moður ok alla sína | ¹² frænndr. ok fylgir kristi ein
síns liðs ok binnndr d | ¹³ iðfulinn. M(argareta) mælli uit f(iandann) Seg þu
kyn þitt ok at | ¹⁴ ferli huerr byðr yðr at glepia goð verk manna | ¹⁵

fra ooo

Nu talar fiandinn. Segðu mer M(argareta) [11r] huadan er líf þítt ok trúa.
e(ða) huerso krístr kom til | ² þín M(argareta) s(uaradi) ægi er mer lofat at
segia þer þetta. þuiat þu ert | ³ eigi uerdr at heyra miskunn G(uðs). Ek uar
rekinn or | ⁴ paradís sagði fiandinn ok konungr uár. En ef þu uil | ⁵ lt uita
líf vart ok eðli ok kyn þá máttu finna á | ⁶ bókum þeira íamnes ok mambrés
er forðum uoru á | ⁷ egípta k(a)ndi man ek ægi segía þer framar. þuiat ek sé
| ⁸ kríst standa hía þér. ok fyrir þann hinn sama særi ek | ⁹ þik at þú kvelir

3 *íhus] uncertain 7 *hneyktr] hneyktr 9 *yfir] with er-abbreviation above yfi and possibly s after r.
11 *stigi] stiga

mig ej leinng *ok* bitt mik hel | ¹⁰ dur inǫkkuro iardar skuga at ek gera *ęigi* réttlá | ¹¹ tum monnum meín. Sem Salamon konungr gerði í lífi | ¹² syno. er oss byrgði marga í eino kéri *en* eptir *hans* | ¹³ dauða *komu babilonsis menn *ok* bruto kerit *ok* | ¹⁴ hugdu gull mundo í uera. urðo ver þá lausir *ok* fyll | ¹⁵ dum heím þenna heilög M(argareta) mælli þegi þu illgiarnn | ¹⁶ fiand[i] [11v] þuiat ek uíl æigi lenng heýra orð af munni þínom hon | ² senndi þa fiandann niðr inǫkkúro hornni myrkva | ³ stofunnar *ok* mælli far á bráut *en* hann sauktiz þegar | ⁴

af olibrio

ANnan d(ag) eptir lét O(librius) G(reifi) leiða Mar(gareto) fyrir dóm | ⁵ stól sinn. En hon signaði allan likama sinn með | ⁶ marki kristz. G(reifinn) mælli lát at mer *ok* blóta goðum mí | ⁷ num þuiat þér *somir at gaúfga þau. Mar(gareta) s(uaradi) láttu aʿʿ | ⁸ mer *ok* gaufga guð ihesum crist *ok* gerst uínr spá manna | ⁹ en hafna atrúnaði goðanna. G(reifinn) mælli vit sína menn | ¹⁰ fērit hana ór klæðum *ok* berit hana með logunnd | ¹¹ vm bráunn-dum *ok* festit hana vpp ítre. Nv gera þeir sem | ¹² þeim var boðit En h(eilög) Mar(gareta) bað fyrir ser *ok* mælli brenndu | ¹³ lenndar mínar drottinn sua at æigi sé illska ímer. G(reifinn) mælli | ¹⁴ láttu at mer *ok* lúth goðunum. Mar(gareta) s(uaradi) æigi let ek at *þér | ¹⁵ at gaufga goð þín blind *ok* dauf. þuiat æigi má dið | ¹⁶ full stíga yfir hreína mey þuiat drottinn merkti [12r] mík markí sinnar dyrðar. Þá let G(reifinn) færa þan | ² gat ker eítt stórt fullt af vatni síðan lét | ³ hann bínnda hendr *ok* fátr á heilagri guðs mey *ok* | ⁴ kasta henni vt áuatnit *en* hon leit til hímíns *ok* mælli | ⁵

bæn Marg(arete)

Drotinn ihesus cristr styrki mik *ok* | ⁶ láti mer þetta uatnn uérða at skírnar br | ⁷ unni v þrotnanda *ok* láti koma dúfa af | ⁸ hímni at blezi þetta vatn ínafni heilags | ⁹ anda *ok* verpi af mer synndum *ok* skíri mik ínaf | ¹⁰ ní faúður *ok* sonar *ok* annda heilags þú ert | ¹¹ blezaðr um alldír allða. þá uarð lannd skíal | ¹² fti mikill *ok* kom dúfa af hímni meðr g | ¹³ ullíga kórónó *ok* setti yfir hǫfut Mar(garete) þá los | ¹⁴ nuðu baúnd af haundum hennar *ok* fótum *ok* | ¹⁵ gekk hon heil af uatnino lofandi guð *ok* | ¹⁶ mælli. Drottinn skryddi mik með fegurð *ok* dýrð [12v] andar minnar. þa kom rǫdd af hímni *ok* | ² mælli

¹³*komu] + ór with deletion marks 7* somir] samir 14*þér] þár

sæl ertu *mar(gareta)* þu fekt lífs dyrd ok | ³ varðueitir meýdom a þeiri stund-
 ndo toku *tru* | ⁴ .v. þusundir karla ok fiöldi *kuenna ok barna* | ⁵ þá lét
 O(librius) G(reifi) hoggua þa *menn* alla er uit *tru* hof | ⁶ ðu tekít. þeir uoru
 hognir á uelli þeim er límeð | ⁷ heítir. En lítlo síðar lét han leiða *mar(gareto)*
 til myr | ⁸ kuastofu ok þaðan til hals hogg

fra *marg(areto)* | ⁹

At morni *var* hon grípín ok leidd út af *borginni* | ¹⁰ þá *mælti* éinn uit hana
 Miskvnnaðu *mer þuiat* ek | ¹¹ er *senndr* til at hoggua En ek se krist *ganga*
með þer | ¹² með englum sínum ok *reðumz* ek *hann*. þa s(uaradi) *mar(gareta)*
 biðr 'ek' | ¹³ þik bróðir ef þv ser krist at þu hoggvir mik | ¹⁴ ægi fyrr en ek
 hefi áðr úti bæn mína ok ek f | ¹⁵ el mik a hendr krísti mínóm í huilldar stað
 [13r] *Malcus mælti* bið þu sem þu uíllt

bæn | ² *margarete*

Nv fell heilög *Mar(gareta)* til báenar ok *mælti* | ³ þu guð er heim þenna
 hefir í gaupnum þer | ⁴ ok settir endímork síouar. heyrðu bæn mí | ⁵ na
 veittu synnda lpsn þeim mani er *kirkio gerir* | ⁶ eða gera lętr vndir mínu
 nafni. eða líus lętr | ⁷ *brenna* af síno erfiði ímína *mínning eða í | ⁸ mínni
kirkio. eða nokkurnn godgerning *gerir* | ⁹ <i> míno nafni fyrir gefþu honum
 synndir. En bið | ¹⁰ ek þik drottinn. ef nokkvæ rítar soggv lífs | ¹¹ míns eða
 less soggu píslar mínna. eða kaupir | ¹² af síno erfuiði. eða hefir í síno húsi
 bók p | ¹³ íslar mínna. fylldu 'hann' heilags anda ok láth | ¹⁴ eigi í þéss<u>
 húsi. borit uerða blínnt barnn né | ¹⁵ dauft. dioful ótt né fífl. Sá er mín
 mín<n>iz [13v] í hoptum eða í hers anauðum eða í ógur | ² lígum afallz dómí
 leystu *hann* ór kvál dr | ³ ottinn. Ef kona su er léttari skal uerða ok | ⁴ barnn
 villdi fáða míniz míns nafns í þ | ⁵ eima háska ok náúðzyníum leystu hana
 ór | ⁶ háska til heilso. Sa maðr ok sem a mítt nafn | ⁷ kallar í sýndum sínum
 ok í sóttum æsílígum | ⁸ ok kallar á mik til hialpar. ueittu honum heilso | ⁹

fra *mar(gareto)*

En er *mar(gareta)* hafði lokit bæn sinni þá | ¹⁰ gerðuz reiðar þrumor ogurlí-
 gar ok land | ¹¹ skíalftar stórir. ok kom dúfua af himni með | ¹² kóróno gull-
 iga ok krossi faugrum ok settiz yfir | ¹³ hofut heilagrar guðs meýgiar

⁷* mínning] mínug

Margarete | ¹⁴ Allír hrædduz þeir sem hía voru ok fello til | ¹⁵ iarðar fyrir
heilogu kross marki ok sua Mar(gareta) [14r] Heilogh dúfva snart vít hana
ok mællti sua | ² sæl ertv Ma(r)gareta amedál kvenna þiat þu lei | ³ taðir
miskvnar ok mínntiz synndugra í bænum | ⁴ þínum víða vm verolldina til
hialpar maunnvm | ⁵ Sver ek fyrir síalfan mik ok dýrð engla mi | ⁶ nna at þat
skall allt heýrt a himnum ok ueítt *sem | ⁷ þú hefir beítt ok beðit hér á
íardríki ok þat | ⁸ man mart veítaz fyrir þína píníng ok þolínma | ⁹ ði er þér
kom æigi íhugh at biðia Sæl ertu er þú | ¹⁰ mínntiz synndugra manna í písl-
om þínom ok | ¹¹ þar sem kemr af helgvm dómí þínom. eða bók | ¹² píslar
þínnar man eigi inn ganga illgiarnn anndi | ¹³ helldr [m]an í þeim stat
gleðiaz. fagnaðr ok sætlei | ¹⁴ ks an [di] með miskvnn heilags annda

oooooooo | ¹⁵

Nv ef syndugr maðr kemr at ok biðr með täärom [14v] kallandi a þítt nafn í
bæn síni þa man hann | ² finna lausn sýnnda sínna. Sæl értu. ok sæll er staðr
| ³ sá er þú huílir ok þiód sú er fyrir þik trúir á guð | ⁴ kom þv í stat. þan er
þer er fyrir búinn. ek em | ⁵ með þér ok man fyrir þer vpp luka dýrom
paradisar | ⁶ himírikís. þa léit heilög Mar(gareta) um huerfis sik ok | ⁷
mællti sva feðr ok bræðr maðr ok sýstr oll yðr | ⁸ særi ek fyrir nafn hins
mikla konungs at þér gerit | ⁹ mínni(n)g mína ok nefnit nafn mitt. þo at ek
| ¹⁰ se syndug biðiandi várn drottinn ihesum cristum | ¹¹ at hann gefi yðr lqsn
synda ok geri yðr erfinngía | ¹² íriki sinnar dýrðar íhimírikí

bæn margarete | ¹³

EN ek geri þakkir gvði almátkvm er hann lét mik | ¹⁴ inn gánga i sueit rett-
látra ok i dýrð sins rik | ¹⁵ is. lofa ek ok dyrka ek drottinn varn iesum cristum
[15r] þann er blezadr er um allar alldir allda. | ² ok sem Mar(gareta) hafði
lokit bæn sínna. þa reis (hon) vpp ok mællti | ³ bróðir tak suerð þítt ok hogg
mik þuiat nú hefi | ⁴ ek stigit yfir heíminn ok *folgit mik guði a hendi | ⁵

ooooo

MAlkvs mællti æigi þori ek at vegha heilaga | ⁶ guðs mey. þuiat guð mælir
vit þik. ok ma ek fyrir | ⁷ þi æigi hoggua þik. heilög Mar(gareta) suaraði. Ef
| ⁸ þv gerir æigi at boði míno þa manntv æigi hafa lut | ⁹ með mér í paradiso
guðs míns. Nv brá Malcus | ¹⁰ suerði ok hío hqftv af heilagri guðs mey með

6 *sem] sem | sem 4 *folgit] fulgi

| ¹¹ rázsló í eíno høggi *ok mællti með ótta miklom gíal* | ¹² ltv mer æigi drot-
tinn þesa synnd en er hann mællti | ¹³ þetta þa fell hann til íarðar *ok fann*
meðr iðran *ok* | ¹⁴ við komning líknn þá *ok hialp er. heilög Mar(gareta) haf*
| ¹⁵ di heitið honum þangat komu diqflar *ok kveínv* | ¹⁶ ðo [15v] *ok mællto*
Einn er mattugr guð heilagrar Mar(garete) | ² þetta fragu síukir lama *ok*
líkþráir hallter *ok* | ³ blindir dumba *ok dáufir ok allir þeir* <er> vanheilso | ⁴
fullir vóru *ok fengo allir heilso þegar er þeir* | ⁵ komo vit líkam sællar
Margareto guðs meygíar | ⁶ En ennglar guðs flugo upp yfir ský meðr aunnd
| ⁷ Margaretar. faranndi meðr miklo líusi *ok lof* | ⁸ saungvm a þessa lunnd
lofaðr se guð enngi er | ⁹ þer líkr í enum hæstum lutvm dominus deus | ¹⁰
israel *ok eingi er ok þer í verkum líkr heilagr ann* | ¹¹ di *ok blezadr drottinn*
fullir ero himnar *ok iorð* | ¹² dyrðar þinnar. lof se þier i enum hæstum | ¹³
lutvm eilífr konungr guð israel. þá tóku en af | ¹⁴ nyíó trú otalligr lýðr
ýmissa þíóða

Cap(itulum) | ¹⁵

EN teodimvs sa er henni hafði þíonat i [16r] myrkua stofvnni *ok fáert*
fæzlo. hann tók lí | ² kama sællar Mar(garete) *ok lagði i steín þró ok bio* | ³
vm vegliga meðr reykelso *ok ilmandi gra* | ⁴ usum *ok* *grof hana ihúsi gaufu-
grar | ⁵ konu í annþekíó. þessi hinn sami *theodi | ⁶ mus hafði allar þravtír
hennar sérdír *ok* i | ⁷ mínni lagt þær <er> imýrkva stofvnni hqðv | ⁸ orðit *ok*
reít a bok *ok senndi víða vm heíminn* | ⁹ henni til heiðrs *ok frægðar gaufligri*
guðs m | ¹⁰ ey heilagri Mar(gareto) en guði til lofs *ok dyrðar* | ¹¹ En mavn-
num til hialpar *ok miskunnar ok ey* | ¹² lifrár farsælo. Píslar tíð heilagrar | ¹³
meyíar Margaretar. er hin xíj dagh J | ¹⁴ vlíus manaðar En þat verðr þá .u |
¹⁵ nottum eptir Selio manna Messo [16v] Heyrit er *ok komiz vít í hioqtum*
yðrum *ok* | ² *gaufgit fyrst almatkan guð fyrir alla lu | ³ ti framn *ok hans*
signaðo móðvr iúngfrv *sancte* | ⁴ márie. *ok hína heilaugv guðs mey Marga* |
⁵ reto fagran píslar vátt *ok gervm hennar* | ⁶ mínning *ok at hon se oss ár-*
andi vit várn | ⁷ skapara allra goðra luta anndliga *ok líkamli* | ⁸ ga þeim se
vegr lof *ok dyrð vm allar alldír amen.* | ⁹

Uení sponsa christi accípe córónam | ¹⁰ quam tibi domínus prepa<ra>uit in
é | ¹¹ ternum Diffusa est gratía in labíjs tuís | ¹² <p>ropterea benedixit te
deus in eternum | ¹³

4 *grof] grofⁿ 5–6 *theodi[mus] m written with an extra minim 2 *gaufgit] gayfgit

Deus qui beatam margaretam | ¹⁴ uirg'ýnem per martítíj palmam ue [17r]
 níre tríbuísti con cede nobis quesu | ² mus ut eius ex empla sequentes ad | ³
 te perueníre mereamur. per dominum nostrum | ⁴

0000

Þat er at segia frá olibrio hinum illa | ⁵ * greifa at han hendi þau vendræði ok
 vham | ⁶ <in>gio ok uarð hann fyrir sua mikilli guð drottins | ⁷ reiði ok
 manna ok hendi þauærsi ok þa oruilnan | ⁸ at hann drap konu sína ok börnn
 ok uarð hann sva | ⁹ hamstoli ok uit lauss at hann lagdiz út á skóg | ¹⁰ ok fór
 meðr villi dýrom en um síðir varð sua | ¹¹ vm hans hagi at dýr ok hunndar
 rífuo hann | ¹² kuíkuan sunndr í smá stykki okþar af fekk hann | ¹³ bana ok
 hefði honum betra verit at hafua ægi | ¹⁴ fæddr verit j verolldína ok at fara j
 eilifar kvalar

5. Comparison of AM 428a, 429, and 433c 12mo

As noted above, a small portion of *Margrétar saga II* is found also in AM 433c 12mo. As of folio 17v8 (corresponding to AM 429 12mo 11r8 and AM 428a 12mo 12v8), AM 433c 12mo more or less ceases to follow version I, moves slightly back in the narrative and then follows version II with the exception of the epilogue (22r7–22v4), which is derived from version I.²³ Rasmussen demonstrates that AM 433c 12mo is derived from neither AM 428a 12mo nor AM 429 12mo, for each manuscript has secondary variant readings not found in the other two manuscripts. Examples include:²⁴

Latin: Tunc beata Margarita coepit orare (195.1–2)

AM 428a 12mo: Nv fell heilög Mar(gareta) til bænar (13r2)

AM 429 12mo: þa hellt hun hondum til himins (11r11)

AM 433c 12mo: Þá tok heilog Margareta til bænar (18r10–11)

5 * greifa] greifu

23 Rasmussen, "Tekstforholdene i *Margrétar saga*," vol. 2, 1, notes that until AM 429 12mo 11r11 and AM 428a 12mo 13r2, "synes der at være en vis vaklen i a² [AM 433c12mo], selv om den også kan skyldes forhold som at teksten i II ligner I meget og desuden er særlig dårlig overleveret, men fra og med II, 238 þa er forskellen mellem version I og II igen større, og fra da af synes a² at følge version II udelukkende intil sagaen slutter."

24 For further examples, see *ibid.*, vol. 2, 5–6.

Latin: quæ in orationibus tuis omnes memorasti (195.17–18)

AM 428a 12mo: þiat þu leitaðir miskvna ok mínntiz synndugra í bænum þínum víða vm verolldína til hialpar maunnum (14r2–4)

AM 429 12mo: þuí at þu leitaðir syndugum monnum miskunar í þenum þínum (11v10–11)

AM 433c 12mo: er þu kunnir suo marga uega at leita monnum miskunnar med þinum bænum (19v9–11)

On the basis of secondary variant readings common to AM 429 12mo and AM 433c 12mo, Rasmussen shows that the two manuscripts are derived from the same exemplar and that this exemplar and AM 428a 12mo go back independently to a common original.²⁵ Examples of secondary variant readings common to AM 429 and 433c 12mo include:

Latin: qui mari limitem posuisti (195.3)

AM 428a 12mo: ok settir endímork síouar (13r4)

AM 429 12mo: ok setur endí mork síofuar suo at hann gangi eigi yfir jórdina (11r12–13)

AM 433c 12mo: og settir suo endí mork síofar at eigi geingi hann yfir iord (18r1–2)

Latin: Et quisquis lumen fecerit in basilica mea de suo labore (195.5)

AM 428a 12mo: líus léttr brenna af síno erfiði ímína mínning (13r6–7)

AM 429 12mo: edr lysir j kirkíu mínne (11r15)

AM 433c 12mo: edr lysir j minne kirkíu (18v6–7)

Latin: omnes uos adiuro per nomen magni regis sæculorum, memoriam facite (195.28–29)

AM 428a 12mo: yðr særí ek fyrir nafn hins mikla konungs at þér gerit mínni(n)g mína (14v7–9)

AM 429 12mo: ydr bid eg at þér giorít mínning mína j þenum ydrum (12r7–8)

AM 433c 12mo: Eg bidr yrd minnast min j ydrum bænum (20v10–11)

Latin: Tunc descendentes angeli cum uirtutibus tollentes animam beatæ Margarite in gremio suo ascenderunt super nubem clamantes et dicentes (195.46–48)

AM 428a 12mo: En ennglar guðs flugo upp yfir ský meðr aunnd

²⁵ *Ibid.*, vol. 2, 5–7.

Margaretar. faranndi meðr miklo líusi ok lofsaungvm a þessa lunnd (15v6–8)

AM 429 12mo: þa kuomo einglar af himni a mot sælu margaretu ok flugu til himna med hana ok lofud(u) gud ok mæltu (12v7–13r2)

AM 433c 12mo: Einglar Gudz komv j moti aundu sællar Margarete og báru hana til himins syngiandi Gudi 'lof' (22r4–6)

Generally, AM 433c 12mo is inferior to AM 428a and 429 12mo, but on two occasions it appears to preserve matter not included in the two manuscripts:

Latin: Et ueniebant demones et torquebantur et uocibus clamabant: unus deus fortis, deus magnus beatæ Margaritæ (195.43–44)

AM 433c 12mo: Dioflar komu og til leidis hennar og kuoduzt brenna af hennar heilagleik (23v3–5)

AM 428a 12mo: –

AM 429 12mo: –

Latin: qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat (196.3)

AM 433c 12mo: Þeim er med fedr og helgum anda lifir og rikir (24r13–14)

AM 428a 12mo: –

AM 429 12mo: þann er lifir ok rikir (13r14)

6. Transcription of AM 433c 12mo

The text of the small portion of the legend in AM 433c 12mo that incorporates elements from *Margrétar saga II* is presented below. As in the transcription of AM 428a 12mo, abbreviations are expanded in accordance with the normal spelling of the scribe.

þá mælti ⁸ Olibrius at meyna skyldi hoggua ⁹ ok alla þá menn med henni er tryði á ¹⁰ Jhesum Cristum. Og þeir uoru og allir hogg ¹¹ nir á þeim uelli er limeth heitir. ¹² Þá gripu kualarar heilaga mey marg(aretu) [18r] og leiddu hana ut af borginne og þá ² mælti einn þeira uid hana. Miskunna þu ³ mier Marg(areta). þui at eg er sendr ath ⁴ hoggua þig. og sie eg krist hia þier og ⁵ hans eingla og þui ^{*}hrædumzt eg. ⁶ Marg(areta) suaradi Bid eg þig

5 ^{*}hrædumzt] hrædunzt

brodir |⁷ minn at þu gefir 'mier` orlof |⁸ at bidiazt fyrir áðr eg se hogg |⁹ uin.
Malkus suaradi. Eg uil giarna þier þat |¹⁰ ueita.

Capitulum.

Þá tok heilog |¹¹ Marg(areta) til bænna suo mælandi. þu |¹² Gud er heim
þenna hefir jgaupnum [18v] þier og settir suo endi mork siofar at eigi |²
geingi hann yfir iord. Heyr þu bæn |³ mina og ueit mier lausn synda |⁴
Ueittu þeim likn drottinn minn er |⁵ kirkiu lætr giora suo sem j min |⁶ a
minning. edr lysir j minne |⁷ kirkiu edr fyrir minv lik |⁸ neski. fyrirgef þu
þeim og syn |⁹ dir er rita lætr edr ritar edr |¹⁰ les mina pislar sogu edr ka |¹¹
upir hana med sinu efni. fyll |¹² du þá alla af helgum anda [19r] og lát
huorki j þeira husi alazt |² barn blint nie dauft nie du |³ mbt og eigi daudt eigi
diofulott |⁴ eigi fifl og eigi þiofr og aunguan illan |⁵ mann lattu af þui giorazt
drottinn |⁶ minn. at eingu se þat og lama. |⁷ edr orkumlat. og ef su kona |⁸ er
barnit fádir minnizt min |⁹ j sinum naudzsynium. þá er hun |¹⁰ skal liettare
uerda. Leystu hana |¹¹ þá drottinn minn af sinni naud |¹² Suo og ef menn
minnast min þeir [19v] sem j hoptum uerda staddir edr j hers |² haundum
edr j huerium haska sem |³ menn uerda minnandizt mins naf |⁴ ns frialsadu
þá alla drottinn min. |⁵ Ok er heilog Marg(areta) hafdi enda g |⁶ iort á
sinne bæn. Þá kom rodd |⁷ af himni yfir bletzada Marga |⁸ retam og mællti.
Sæl ertu Marg(areta) á |⁹ medal kuenna. er þu kunnir suo |¹⁰ marga uega at
leita monnum mis |¹¹ kunnar med þinum bænum. og suer |¹² eg fyrir mig
sialfan. og fyrir dyrd eing [20r] la minna. At allir þeir hlutir |² eru heyrdir á
himni er þu h |³ efir bedit. og þar sem kemr synd |⁴ ugr madr bidiandi sier
liknar |⁵ j þina minning. þá mun honum |⁶ fyrir gefazt syndir. og þar sem les
|⁷ in uerdr þin pislar saga. edr |⁸ þar sem þinn heilagur domur |⁹ geymizt.
Þa mun þar ohrein |¹⁰ andi eigi ná jnn at koma fyrir |¹¹ þui at fridr og fag-
nadr mun |¹² þar jafnan huilazt. Sæl ertu [20v] og sæll er sá stadr er þu
huilir |² og sæl er sá madr er fyrir þig truir |³ á gud. kom þu j þann stad er
þier |⁴ er fyrir ætladr af mier og minum eing |⁵ lum. fyrir þui at eg ætla jafnan
med |⁶ þier at uera og fyrir þier upp at luka |⁷ himinrikis dyr. Þá leit. hei |⁸
log Marg(areta) um huerfis sig og |⁹ mællti. fedr og mædr. brædr ok |¹⁰ systr.
Eg bidr ydr minnast min |¹¹ j ydrum bænum. þo at eg se syndug. |¹² Enn eg
mun bidia drottinn uorn [21r] Jhesum Cristum at hann fyrir gefi ydr syn |²
dir og giori ydr erfingia j sinu |³ riki. Enn eg giori þackir gudi |⁴ minum.
þeim er mig giordi maklig |⁵ a jnn at ganga j dyrd rietlatra |⁶ og lofa mun eg

nafn drottins |⁷ mins. þat er bletzat er um |⁸ allar alldir. Og er Marg(areta) ha |⁹ fdi þetta mællt. Þá reis |¹⁰ hun upp af bænninni og mællti. |¹¹ Tak nu brodir suerd þitt og hogg |¹² mig j nafni Gudz. þui at nu [21v] hefir eg yfir stigit heiminn. hann suaradi. Eigi |² mun eg þig hoggua heilug mæx |³ þuiat eg se gud standa hia þier og |⁴ mæla uid þig. Heilog Marg(areta) suaradi. Ef |⁵ þu uillt eigi mig hoggua. þá munt |⁶ þu eigi hafa hlut med mier j paradi |⁷ so. og þá brá hann suerdi og hio |⁸ haufud af henni med mikille |⁹ hrædzlu. og hio j einu hoggi. |¹⁰ og sidan mællti hann. Drottinn minn |¹¹ láti mig eigi þessa giallda. og fiell |¹² á kne á hégri haund heilagre [22r] meyi. og tok tru og uard hinn helgazti |² madr. og fann hann fyrir þá likn er heilug |³ Margareta hafdi honum bedit.

Capitulum. |⁴

Einglar Gudz komv j moti |⁵ aundu sállar Margarete og báru |⁶ hana til himins Syngiandi 1of Gudi |⁷ Sanctus sanctus sanctus. Enn sidan tok eg segir |⁸ theodimus likama heilagrar meyar |⁹ og lagdi eg j dyrdliga steinþro |¹⁰ og sidan grof eg hana j husum dyr |¹¹ dligrar eckiu þeirrar er sinletika |¹² het. Enn eg sá giorla allar [22v] þær pislir og þrautir er hun þoldi |² bædi af heidnum monnum og suo dio |³ flum. og tok eg sidan at rita sogu |⁴ hennar og sidan for hun vida um heim. |⁵

Capitulum

EN þat er at seigia |⁶ af hinum uesta manni Olibrio |⁷ greifa at litlu sidar enn hin |⁸ heilaga Marg(areta) hafdi látid sitt lif |⁹ hit dyrdliga uard hann dioful |¹⁰ odr fyrir þat er sá nidingr let pi |¹¹ na gudz mey saklausa og adra |¹² kristna menn og suo miok uard hann [23r] odr at hann drap konu sina og born |² sin og uoru þat synir hans fim og dætr |³ hans þriar. og sidan lagdizt hann á |⁴ skoga ut med uilli dyrum allt til |⁵ dauda dags og sidan lagdi hann suerdi |⁶ fyrir briost sier og lauk suo hans æfi |⁷ og uar honum þess uon og annars uerra. |⁸

Capitulum

Þat er sagt at allzskonar |⁹ iarteiknir urdu at leidi hei |¹⁰ lagrar margarete og runnu þangat |¹¹ siukir og sárir lamdir og likþrair |¹² halltir og blindir. daufir og dumbir [23v] og feingu þeir allir fulla heilsu fyrir |² árnadar ord sállar

meyiar ^{|3} Dioflar komu og til leidis hennar ^{|4} og kuoduzt brenna af hennar h
^{|5} eilagleik. Heilog mærr Marg ^{|6} areta let lif sitt á þrettanda ^{|7} deigi Julíj
manadar. enn þat er ^{|8} fim nottum eptir Seliu manna uo ^{|9} ku suo sem at
missera tali Enn ^{|10} nu snui þier godir menn á leidis hug ^{|11} ydrum og dyrkit
heilaga marg(arete) med ^{|12} fogru bæna halldi. Og bidit hana [24r] arna ydr
miskunnar af him ^{|13} na konginum. Þeim er med fedr og ^{|14} helgum anda
lifir og rikir um allar alldir uerallda AMEN

APPENDIX

Passio Sanctae Margaritae virginis et martyris

Post resurrectionem domini nostri Iesu Christi et gloriosæ tempus ascensionis eius in cælum ad patrem omnipotentem, in illius nomine multi martyres passi sunt et apostoli coronati sunt et innumerabiles sancti facti sunt. In nomine domini nostri Iesu Christi superauerunt et hunc mundum tyrannos et carnifices. Adhuc tamen obtinebat insaniam hominum diaboli rabies et idola surda et muta et cæca manu hominum facta adorabant, quæ nec illis proderant nec sibi. Ego autem in nomine Christi credens, Theotimus nomine, omnes carthas perlegere constitui, inuenique neminem, in quem credere oporteat, nisi in nomine domini nostri Iesu Christi, qui cæcos illuminat, surdos audire facit, mortuos suscitatur, martyres coronat et omnes in se credentes saluat. Ego Christi Theotimus baptismum accepi in nomine patris et filii et spiritus sancti, curavi agnoscere caute quomodo beatissima Margarita contra dæmonem et tyrannum dimicauit et scripsi omnia, quæ passa est beatissima Margarita, quando pugnavit contra dæmonem eumque uicit et coronata est. Omnes aures audite corda, intelligite, uiri, uirgines, proponite uos uelut puellæ hæc legere. Ita laborate, ut accipiatis salutem et coronam sanctis repromissam. Beatissima autem Margarita erat Theodosii filia, qui gentilium erat patriarcha et idola adorabat. Illa autem spiritu sancto repleta mox ut nata est. Data est in quandam ciuitatem stadiis quindecim ab Antiochia distantem. Susceperat mortua autem mater beate Margarite desyderio nutrices tenebatur, quia formosissima erat, Christumque inuocabat et eum adorabat. Odiosa erat patri, dilecta domino Iesu Christo. Erat autem annorum quindecim et delectabatur in domo nutricis suæ. Audiuit omnia martyrum certamina, quod multus sanguis iustorum effundebatur pro nomine Iesu Christi saluatoris nostri. Ipsa uero spiritu sancto repleta totam se tradidit domino, qui eam saluam et uirginem reddidit. Pascebat oues nutricis suæ cum cæteris puellis coætaneis suis. In diebus illis Olibrius præfectus ex Asia Antiochiam ciuitatem præfectus est. Veniebat autem persequi christianos et deos uanos multos suadebat adorare. Et ubi audiebat, quempiam Christum nominare, statim eum ferreis nexibus constringebat. Forte uidit beatissimam Margaritam oues nutricis pascentem, statimque eam concupiuit dixitque ministris suis: Ite festinanter, comprehendite puellam illam et interrogate, si libera sit, accipiam eam mihi uxorem, si ancilla, dabo ei pretium et erit mihi concubina. Bene ei erit in domo mea propter eius pulchritudinem. Cum autem comprehenderent eam milites, qui missi fuerant a præfecto, beata Margarita inuocare cœpit Christum ac dicere: Miserere mei, domine, miserere mei. Ne perdas cum impiis animam meam aut cum uiris sanguinum uitam meam. Fac me lætari semper in te, domine Iesu Christe, et te semper collaudare. Ne permittas animam meam contaminari et ne polluat fides mea. Non inquinetur corpus meum. Non proliiciatur margarita mea in lutum. Non immu-

tetur sensus meus a turpitudine iniqua et ab insipientia diaboli. Sed trans mitte mihi angelum gubernatorem ad aperiendos sensus meos et ad respondendum cum fiducia impio et iniquo præfecto sanguinario. Video enim me ut ouem in medio luporum. Ecce, facta sum sicut passer in rætibus compræhensa et sicut piscis in hamo. Ecce, adiuua me et sana me, domine. Ne me derelinquas in manibus impiorum. Venerunt milites ad præfectum et dixerunt ei: Domine, puella illa non est seruiens diis nostris, sed Christum precatur, quem Iudei crucifixerunt. Olibrius uero mutans uultum iussit eam ante se adduci et dixit ad eam: Ex quo genere es tu? Enarra mihi, libera es an ancilla? Beata Margarita respondit: Libera sum ego et christiana. Cui præfectus: Cuius fide regeris, uel quomodo nuncuparis? Respondit: Nomen meum Margarita dicor. Præfectus: Quem deum colis uel quem deum adoras? Ad quem illa: Ego inuoco Deum omnipotentem et eius filium dominum Iesum Christum, qui meam uirginitatem usque in præsentem diem illesam atque inuiolatam custodiuit. Præfectus dixit: Ergo inuocas domini Iesu Christi nomen, quem patres mei crucifixerunt. Sancta Margarita respondit: Patres tui Christum crucifixerunt. Ipse autem permanet in æternum et regni eius non erit finis. Tunc iratus præses iussit beatam Margaritam in carcerem recludi, donec inueniret, quali machinatione eius uirginitatem perderet. Introiuit iniquus præses in Antiochiam et adorauit deos suos surdos et mutos secundum suam fidem. Secundo autem die uenit et sedit pro tribunali et iussit adduci puellam et dixit ad eam: Vana puella, miserere tuæ pulchritudini et teneritati tuæ magis, autem consenti mihi et adora deos meos et multam tibi dabo pecuniam et bene tibi erit super omni familia mea. Ad quem Margarita: Cognoscit Deus, qui meam uirginitatem consignauit, quia non mihi suadebis, nec poteris me mouere de ueritatis uia, quam ego cœpi ambulare. Nam ego illum adoro, quem terra contremiscit, mare formidat, quem timent uenti et omnis creatura, cuius regnum permanet in sæcula sæculorum. Amen. Præfectus dixit: Si non adoras deos meos, gladius meus dominabitur carni tuæ et ossa tua dispergam super ignem candentem. Nam si audieris mihi et adoraueris deos meos, corpus tuum erit mihi in amorem. Ecce, ante omnes tibi dico et accipio te mihi in coniugium et bene tibi erit sicut et mihi. Sancta Margarita respondit: Ego trado corpus meum, ut cum iustis uirginibus requiescam. Christus semet ipsum pro nobis tradidit in mortem, et ego pro ipso mori non dubito, quia ipse suo signaculo sibi me consignauit. Tunc iussit Olibrius quæstionariis suis eam in aere suspendi et uirgis subtilibus eam cædi præcepit. Beatissima autem Margarita aspiciens in cælum dixit: In te, domine, speraui, non confundar in æternum, neque irrideant me inimici mei, et enim qui sustinent propter nomen tuum, domine, non confundentur, quia nomen tuum benedictum est in sæcula. Et iterum orauit beatissima Margarita et dicebat: Respice in me et miserere mei, domine, et libera me de manibus impiorum et de manu carnificis, ne forte percussa formidet cor meum. Sed mitte rorem sanitatis, ut mitigentur plagæ meæ et dolor meus requiescat et conuertatur in gaudium. Hæc ipsa orabat, et quæstionarii cædebant uirgis corpus tenerum, et sanguis eius tanquam aqua de fonte purissimo decurrebat. Præco autem clamabat: Crede Margarita, crede, et bene tibi erit super omnes puellas. Nam pro multa sanguinis effusione

illic astantes omnes super eam amarissime flebant, et dicebat quidam ex eis: O Margarita, uere dolemus te, quia te nudam laniari conspiciamus. O qualem decorem propter incredulitatem tuam perdidisti. Præfectus iste iracundus est et perdere te festinat et delere de terra memoriam tuam. Crede illi et uiues. Beata Margarita respondit: O mali consultores. Ite uiri ac mulieres ad opera uestra, mihi autem deus adiutor est. O mali consiliarii, o impudici, quid putatis? Si corpus meum exterminatur, anima mea cum iustis uirginibus requiescet. Per ista corporum tormenta animæ saluæ inueniuntur. Credite uos in dominum meum, qui fortis est in ueritate et petentes se exaudit, pulsantibus aperit portas paradisi. Nam ego uobis non audio, nec deos uestros surdos et mutos manu hominum factos adoro. Et dixit præfecto: Tu facis opera patris tui Sathanæ. O audax canis et impudens, mihi autem Deus meus adiutor est. Et si in carne mea data est tibi potestas, animam meam Christus eruet de manu tua. O horribilis, o insatiabilis leo Deo abominabilis et Christo, confuse cuius uirtute coniciieris in perpetua pœna. Benedictus est dominus Deus meus in sæcula sæculorum. Amen. Tunc præfectus iratus iussit eam in aere suspendi et cum unguis accerbissimis carnes eius disrupti. Beata autem Margarita aspiciens in cælum dixit: Circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Tu autem Deus in adiutorium meum exsurge. Erue animam meam et de manu canis unicam meam. Salua me ex ore leonis et a cornibus unicornium humilitatem meam. Conforta me, Christe, et da mihi spem uitæ, ut penetret oratio mea cælos. Transmite mihi columbam de cælo, quæ ueniat mihi in adiutorium, ut immaculatam tibi obseruem uirginitatem meam et dimicem contra aduersarium meum facie ad faciem et uideam deiectum inimicum meum, qui mecum pugnat. Quid illi nocui, ignoro; vincam eum et dem fiduciam omnibus uirginibus confidere, quia nomen tuum benedictum est in sæcula. Carnifices uero accesserunt et mactabant corpus eius. Nam impius præfectus clamide faciem suam operiebat, quia pro sanguinis effusione nequaquam poterat eam aspicere. Itidem ceteri faciebant. Præfectus dixit: Quid est, quod non audis, Margarita, neque tuimet ipsius misereris? Et carnes tuæ iudicio meo mactatæ sunt. Consenti mihi et adora deos meos, ne male moriaris. Si autem me non audieris, gladius meus dominabitur carni tuæ et ossa tua ego dispergam et neruos tuos dinumerabo ante omnes. Ad quem beatissima Margarita respondit: O inique et impudens, si ego carni meæ misereor, anima mea utique in interitum uadit sicut et tua. Sed ideo carnem meam tradidi in tormenta, ut anima mea coronata sit in cælis. Hic iratus Olibrius iussit eam recludi in carcerem. Erat enim hora septima. Et duxerunt eam et recluserunt in carcere tenebroso. Ipsa uero introiens consignauit corpus suum signaculo Christi et cœpit orare ac dicere: Deus, qui iudicium sapientiæ decreuisti, quem contremiscunt omnia sæcula et in eis habitantes, quem expauescunt omnes potestates, desperatorum spes, pater orphanorum et iudex uerus, lumen de lumine, respice in me, quia sola sum, unica patri, et ipse me dereliquit, ne tu me derelinquas, domine Deus. Aspice in me et miserere mei. Præcipe, ut uideam inimicum meum, qui contra me pugnat, et iudicium afferam contra eum, ut loquar cum eo facie ad faciem. Tu es iudex uiuorum et mortuorum, tu iudica inter me et illum, et enim in

agone tristis sum facta et tibi inter plagas meas ingemisco. Noli mihi irasci, domine meus, nec inquinetur anima mea, nec commisceatur sensus meus cum idolis surdis et mutis. In te est spes mea, Christe, quia ipse es benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Theotimus autem erat in carcere et nutrix eius ministrans ei panem et aquam, et aspiciebat per fenestram et orationem eius scribebat et omnia, quæ eueniebant, cum timore Dei notabat. Et ecce subito de angulo carceris exiuit draco horribilis totus uariis coloribus, deauratus capilli eius et barba aurea et uidebantur dentes eius ferrei. Oculi eius uelut Margaritæ splendebant, et de naribus eius ignis et fumus exibant. Lingua illius anhelabat. Super collum eius erat serpens. Gladius candens in manu eius uidebatur et fœtorem faciebat in carcere. Traxit se in medium carceris et sibilabat fortiter et factum est lumen in carcere ab igne, qui exibat de ore draconis. Sancta autem Margarita facta est ut herba pallida et formido mortis cecidit super eam et collidebantur omnia ossa eius. Oblita enim erat a pauore, quia dominus exaudisset orationem eius propter quod dixerat: Demonstra mihi, Deus, qui mecum pugnat. Et fixit genua in terram et expandit manus ad orationem et dixit: Deus inuisibilis, quem abyssi et thesauri abyssi contremiscunt, qui formasti paradisum indeficientem et mari terminum posuisti et non transit præceptum tuum, infernum deuastasti, diabolum ligasti, qui extinxisti potestatem magni draconis atque uirtutem. Respice in me et miserere mei, quia sola orphana et tribulata sum. Ne permittas hanc feram nocere mihi. Placeat tibi, domine, ut uincam eum et feruorum eius. Quare aduersum me pugnat, ignoro. Quid illi nocui, ignoro. Absorbere me festinat et in caueam suam deducere quærit. Dum hæc diceret beata Margarita, draco ore aperto posuit os suum super caput beatissimæ Margaritæ et linguam suam porrexit super calcaneum eius et suspirans deglutiuit eam in uentrem suum. Sed crux Christi, quam sibi fecerat beata Margarita, creuit in ore draconis et in duas partes eum diuisit. Beata autem Margarita exiuit de utero draconis, nullum dolorem in se habens. Et ecce ipsa hora aspexit in partem sinistram et uidit alium diabolum sedentem ut homo niger habensque manus ad genua colligatas. Beata uero Margarita uidens orauit, dicens. Laudo et glorifico nomen tuum, Deus, gaudeo et exulto, lapis angularis Christe Iesu, rex immortalis, columna fidei, principium sapientiæ et innumerabilium angelorum perpetuus rex, fundamentum forte. Nunc fidem meam florentem uidi, gaudium animæ meæ. Uidi Rufonem dæmonem in terra prostratum. Uidi homicidam interfectum. Uidi fœtorem eius a me cessare. Uidi infernum prostratum. Uidi uermem comesorem conculcatum. Uidi putredinem eius recedentem a me. Uidi uenenum eius terga uertens. Uidi rabiem eius quiescentem. Uidi crucem meam florentem. Uidi fidem meam germinantem. Uidi corpus meum odore suauitatis emanans. Uidi oleum sanctum ad me ueniens. Exspecto columbam meam hilarem ad me uenientem. Uidi gaudium meum et exulto et in suauitate consisto, draconem interfeci, audaciam multiformis conculcaui, fiduciam æternam teneo. Ideoque tibi gratias ago, sancte rex immortalis. Perpetuus imperator, refugium omnium peccatorum, gubernator et turris fortitudinis, corona martyrum, margaritarum uirga aurea, cathedra refectionis, lapis pretiosus, saluator omnium, Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et dum

in oratione sua hæc diceret, surgens dæmon accessit et tenuit manum beatæ Margaritæ et dixit: Sufficiat tibi, Margarita, quod fecisti, cessa iam a me, multum te uideo in oratione perseuerare. Ego quidem misi fratrem meum Rufonem in similitudine draconis, ut absorberet et tolleret de terra memoriam tuam et uirginitatem tuam obrueret et tu decorem tuum perderet. Tu uero eum signaculo Christi uicisti, et nunc per canticum et me perdere cupis. Peto te, cessa iam a me. Tunc sancta Margarita uirgo comprehendit dæmonem et per capillos deflexit eum in terram et posuit pedem suum dextrum super ceruicem eius et dicebat eit: Cessa de mea uirginitate. Ego dominum habeo. Cessa, maligne, genus horribile. Cessa homicida. Christus mihi protector est. Cessa, fœtor maligne, iniqua fera, auctor gehennæ. Ego agna Christi. Ego domestica eius sum. Ego ancilla Dei. Ego sponsa Christi, cuius nomen benedictum in sæcula. Dum hæc diceret, subito lumen refulsit in carcere et crux Christi uidebatur usque in cælum et columba super ipsa cruce sedebat et dicebat: Beata es Margarita, quæ draconem occidisti, quæ dentes eius comminuisti. Beata es Margarita, quæ uirginitatem desyderasti. Tibi est parata corona gloriæ. Te expectant portæ paradisi. Tunc agens deo gratias beata Margarita conuersa dixit: Diabole, unde est natura tua? Enarra mihi. Dæmon dixit: Præcor te, sancta famula Christi, alleua pedem tuum de ceruice mea, ut quiescam modicum et narrabo tibi omnia opera mea. Sancta autem puella subleuauit calcaneum suum de ceruice eius et statim dæmon dixit: Beelzes cognomen est mihi post Belzebub. Ego multorum iustorum labores in uentrem meum glutiui, et ego contra omnes pugno et nullus me potuit uincere. Tu autem oculum meum eiecisti, uirtutem meam confregisti, Rufonem occidisti et nunc, quia uideo in te Christum manentem, facis, quod tibi placet. Antequam Christus in te maneret, terra eras et cinis et totum corpus tuum exterminatum erat. Nunc autem, ex quo accepisti cælestem prophetam, aliam in te uideo formam, unde in te aurei pedes dignoscuntur et signum Christi in te ostenditur, per quod in te fructus iustitiæ maturus et suauitatis et gratiæ plenus ostenditur. Candidi super lac et digiti tui figurati signaculo Christi. Cum ipso signo uicisti me et per ipsum Rufonem occidisti, per quem et alligasti me. Christus ergo, qui ante sæcula est, requieuit in te, per cuius sigillum colligasti me. Ego labores multorum abstuli et glutiui in uentre meo. Ego sum, qui pugno cum iustis et incendio renes eorum et occæco oculos eorum et obscuro sensus eorum et facio eos obliuisci omnem cælestem sapientiam. Et cum dormiunt, uenio super eos et excito illos a somno et uado super domus aliorum et quos non possum mouere de somno, facio in somno peccare et quacumque sorte uentilabo eos, ut mihi placet, et tamen nemo de manu mea euadit et cum omnibus pugno et omnes conquasso. Sed de illis dico, in quibus portionem habebo, quos frigidus et sine uexillo crucis inuenio, et qui fidem suam negligunt et a sanitate immundicias redire cupiunt hos meis armis insidior et labores eorum quibus deo seruiunt. Nam qui tibi similes sunt, confusus et uacuuus discedo ab eis, quemadmodum et a te hodie. O beata Margarita, superatus sum et quid faciam, ignoro. Arma mea confusa sunt. Uel si iuuenis me uinceret, non curassem. Ecce, a tenera puella superatus sum et in hoc dolet, quia pater et mater tua, o Margarita beata, socii mei fuerunt,

et modo ista aduersus genus meum surrexit. O mirandum, quia filia tenera superauit patrem et matrem et totam generationem suam et Christum secuta est, ligat dæmones, diabolum fugat et aliquos occidit. Vere uirtus nostra nihil ualet, quoniam a parula puella superatus sum. Sancta Margarita respondit: Enarra mihi genus tuum, inique. Quis te genuit, uel quis uobis præcepit in sancta opera insidiari? Demon dixit: Dic mihi, Margarita, unde uita tua, unde membra tua, quæ in te mouentur, unde anima tua, unde fides tua, uel quomodo ingressus est Christus in te? Et ego dicam tibi opera mea omnia, quæ feci. Sancta Margarita respondit: Non mihi licet hæc tibi nunciare, quia nec dignus es audire uocem meam. Gratia enim dei sum, quod sum. Dæmon dixit: Sathanas rex noster est, qui proiectus est de paradiso in aerem et mittit nos ubi uult, et ubi audimus opera iustitiæ, currimus cum armis nostris pugnare cum illis et si audierit, quod tu Rufonem occidisti, irascetur super te et nocebit tibi, quia nos facti sumus angeli desertores. In libris tamen Iamne et Mambre inuenies genus nostrum. Scrutare et uide. Ego autem non sum ausus loqui tibi. Video Christum circa te ambulans et contremisco. Nam uiæ nostræ non sunt super terram, sed cum uentis ambulamus. Peto te, agna Dei, relaxa me modicum, ut unum uerbum loquar tibi. Et dixit iterum diabolus. Ecce annuntio tibi omnia opera. Adiuro te per dominum tuum et Christum filium eius, in quo credis, ne me penitus de anima eiicias, sed magis liga me in manum terræ usque in uitam tuam, ut non pugnem cum iustis neque aduersum te. Nam Salomon in uita sua inclusit nos in uno uase, sed post mortem eius ignem mittebamus ex ipso uase et uenientes homines Babylonie putauerunt aurum inuenire et frugerunt ipsum uas, et tunc nos relaxati impleuimus orbem terrarum. Sancta Margarita respondit: Dæmon inique, obmutesce et sile, et hoc iam non audiam uerbum ex ore tuo. Et consignauit eum in angulo carceris et dixit: Uade post me, Sathanas. Et terra suscepit eum, et dixit facias rationem de animabus quas perdidisti. Altera die iussit præfectus beatam Margaritam adduci, et cum exiret de carcere, consignauit corpus suum signaculo Christi, et ceteri ciuitatis conuenerunt uidere, quæ patiebatur beata Margarita. Præfectus dixit: Margarita, consenti mihi et adora deos meos. Decet namque deos adorare. Ad quem sancta Margarita respondit: Te decet, præfecte, meum Deum adorare et Christum filium eius, ut amicus sis prophetarum si dignus es. Præfectus dixit: Expoliate eam et in aerem eam suspendite et incendite eam lampade ardente. Quæstionarii itaque fecerunt et comburebant corpus eius et ipsa orabat dicens: Ure, domine, renes meos et cor meum, ut in me non sit iniquitas. Præfectus dixit: Consenti mihi et sacrificia diis. Cui illa: Non consentio nec adoro deos surdos et mutos. Non enim poterit diabolus uincere castam puellam. Consignauit enim omnia membra mea Christus. Iubet itaque præfectus afferri uas magnum plenum aqua et ligari pedes et manus beatæ Margaritæ et ibi eam mortificari. Quæstionarii itaque fecerunt, sicut erant docti. Beata Margarita aspiciens in cælum dixit: Domine, qui regnas in æternum, disrumpe uincula mea et tibi sacrificabo hostiam laudis. Fiat mihi hæc aqua sanitatis. Fiat mihi suffocatio hæc illuminatio salutis. Fiat mihi hæc aqua fons baptismatis indeficiens. Indue me galeam salutis. Ueniat super me sancta tua columba, spiritu sancto plena, et ben-

edicat in nomine tuo aquam istam. Expolia me ueterem hominem et indue me aquam istam in uitam externam. Confirma uitam meam. Clarifica sensum meum et proiice a me peccata mea. Salua me in tua gloria. Baptiza me in nomine patris et filii et spiritus sancti, quia ipse est benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et ecce terræ motus factus est magnus in ipsa hora, et columba uenit de cælo habens in ore suo coronam auream et sedit super beatam Margaritam. Tunc solutæ sunt manus et pedes eius et exiuit de aqua collaudans dominum et benedicens Deum Israel, dicens: Dominus regnauit, decorem induit dominus, fortitudinem, et præcinxit me, illuminasti me, honorificasti me, domine, glorificasti me Christe, defendisti me domine et miseratus es unicæ ancille tuæ, qui es benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et facta est uox de cælo, dicens: Veni, Margarita, in requiem Christi tui, ueni, Margarita, in regnum cælorum. Beata es, quia coronam uitæ accepisti. Beata es, quæ uirginitatem desyderasti. In ipsa hora crediderunt in domino uiri ad quinque millia exceptis mulieribus et paruulis. Tunc iniquus Olibrius sententiam tulit et iussit quæstionariis decollare eos, qui crediderunt, et decolati sunt in capolim et in Armenia ciuitate. Et post pusillum iussit beatam Margaritam gladio interimi. Questionarii comprehenderunt eam et duxerunt foris ciuitatem. Dixit Malcus ad eam: Extende ceruicem tuam et suscipe gladium meum et mei miserere, quia uideo circa te Christum cum angelis suis stantem. Beata Margarita respondit: Peto te, frater, ut si uideas Christum, parcas mihi, dum orationem faciam, ut commendem spiritum meum in locum refrigerii. Quæstionarius dixit: Pete, quantum uis. Tunc beata Margarita cœpit orare et dicere: Deus, qui palmo mensurasti cælum et pugno mensurasti terram, qui mari limitem posuisti, exaudi deprecationem meam, ut, si quis legerit librum gestæ meæ aut audierit passionem meam legendo, ex illa hora deleantur peccata eorum. Et quisquis lumen fecerit in basilica mea de suo labore, non imputentur peccatum illius ex illa hora. Quisquis fuerit in illa hora in iudicio terribili et memor fuerit nominis mei, libera eum de tormento. Adhuc peto, domine, ut qui legerit aut qui tulerit uel qui audierit eam legendo, ex illa hora non imputetur peccatum illius, quia caro et sanguis sumus et semper peccamus. Adhuc peto, domine, et qui basilicam in nomine meo fecerit, et qui scripserit passionem meam, uel qui de suo labore comparauerit codicem passionis meæ, reple illum spiritu sancto tuo, spiritu ueritatis, et in domo illius non nascatur infans claudus aut cæcus aut mutus, neque a spiritu temptetur, et si petierit de peccato suo, indulge ei, domine. Tunc facta sunt tonitrua, et columba uenit de cælo cum cruce et loquebatur beatæ Margaritæ, et omnes, qui ibidem stabant, ceciderunt in faciem suam super terram. Et beata Margarita cecidit in terram ante faciem domini et columba tetigit eam et dixit: Beatus est namque inter mulieris. Beata es Margarita, quæ in orationibus tuis omnes memorasti. Per memet ipsum iuro et angelorum meorum gloriam, quia quidquid petisti, exauditæ sunt deprecationes tuæ et quod nunc es commemorata, hoc tibi datum est. Beata es tu, quæ in pœnis memorasti omnes peccatores. Et ubi fuerint reliquiæ tuæ aut codex passionis tuæ et uenerit peccator orans cum lachrymis et posuerit os suum super memoriam tuam, ex illa hora dimittantur peccata eius. Et ubi codex martyrii tui fuerit, spiritus neq-

uam ibi non ingreditur, sed pax, caritas et spiritus ueritatis in illo loco lætabitur. Sed quicumque in oratione sua te inuocauerit, remissionem peccatorum inueniet. Et beata es tu et locus, ubi requiescis. Beata es tu et omnis generatio, quæ credit per te. Veni celerius in locum tibi præparatum. Ego tecum sum et aperiam tibi ianuam regni cælorum. Tunc beata Margarita respexit in circuitum et dixit: Patres et matres, sorores et fratres, omnes uos adiuro per nomen magni regis sæculorum, memoriam facite, nomen meum nominate et commendate me, et si ego peccatrix sum, attamen obsecro pro uobis dominum Iesum Christum, ut donet uobis remissionem peccatorum et faciat uos heredes in regno gloriæ suæ et illuminet uos in regno claritatis suæ. Deo enim gratias ago, regi omnium sæculorum, qui dignam me fecit in parte iustorum introire. Hymnum dico Deo, laudo et glorifico Christum, qui est deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen. Et post orationem erexit se et dixit: Frater, tolle nunc gaudium tuum et percutere me. Ecce, iam uici mundum. Ille dixit: Ego hoc non facio nec interficio sanctam uirginem dei. Deus autem tibi locutus est, propterea te interficere non possum. Beata Margarita respondit: Si hoc non feceris, non habebis partem mecum in paradiso dei. Tunc quæstionarius cum timore et tremore attulit gladium suum et in uno ictu percutiens amputauit caput beatæ Margaritæ et orauit dicens: Domine, ne statuas hoc mihi in peccatum. Et tremens percussor cecidit cum percussorio suo ad dexteram partem beatæ Margaritæ. Tunc uenerunt angeli et sedentes super corpus beatæ Margaritæ benedixerunt illud. Et ueniebant demones et torquebantur et uocibus clamabant: Unus Deus fortis, Deus magnus beatæ Margaritæ. Et audientes omnes infirmi, cæci, claudi, surdi, debiles, impotentes omnes ueniebant et tangebant corpus beatæ Margaritæ, et salui fiebant. Tunc descendentes angeli cum uirtutibus tollentes animam beatæ Margarite in gremio suo ascenderunt super nubem clamantes et dicentes: Non est tibi similis in diis, domine, et non est secundum opera tua. Sanctus, sanctus, sanctus, dominus Deus Sabaoth, pleni sunt cæli et terra gloria tua. Osana in excelsis. Benedictus, qui uenit in nomine domini, rex Israel. Et uenientes dæmones ad reliquias beatæ Margaritæ torquebantur. Infirmi uenientes sanabantur a languoribus suis et credebant. Ego enim Theotimus tuli reliquias beatæ Margaritæ et reposui eas in scrinio, quod feci de lapide cum odore suauitatis, et posui eas in Antiochiam ciuitatem in domum inclytæ et matronæ. Ego enim eram, qui ministrabam in carcere ei panem et aquam, et ego considerauī omne certamen, quod habuit contra impios bellatores et omnes orationes eius scripsi in libris cartaneis cum multa astutia et transmisi omnibus christianis omnia in ueritate. Compleuit autem beata Margarita certamen suum in pace die quinto mense Iulio. Omnes audite, corde compungite, sensus ponite, dominum adorete in una trinitate, memoriam beatissimæ Margaritæ facite, ut in sua nos prece memoretur ante dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Conflated text based on AM 428a 12mo

As noted above, AM 428a 12mo and AM 429 12mo present combined a fairly accurate rendering of the Latin source. The following conflation of the texts of the two manuscripts based on AM 428a 12mo is an attempt to approximate the original translation, though it must, of course, be emphasized that this original is hypothetical.²⁶

Heilög Margareta var dóttir heiðins manns þess er *Theodósíus hét. Hann var höfðingi blóta ok seldi *hann dóttur sína *til fósturs konu *nökkurri í Anþekíó, því at móðir hennar var önduð. Þessi Margareta var þegar á ungum aldri fylld af helgum anda ok gófgaði hon *guð ok fyrir því unni faðir hennar henni lítit, en fóstura hennar unni henni mikit. Hon var væn at áleti en leið var hon feðr sínum en þekk dróttni Jesú Kristo. Fimmtán vetra var hon *gömul ok undi vel sér *í húsi fósturu sinnar. *Heyrði hon *margar þrautir píslarvátta guðs er þeir heltu út sínu blóði fyrir nafn *dróttins Jesú Kristi. Þessi mæð var fylld af helgum anda ok gaf sik til guðs þjónustu. Varðveitti hann hennar meydóm óspiltan. Margareta gætti sauða fósturu sinnar með öðrum meyjum jafnöldrum sínum.

*Á þeim dögum átti Olibrius greifi fōr af Asíalandi ok til Anþekíó. *En hann fór at finna kristna menn ok neyða þá til blóta ok hvergi er hann heyrði *nökkurn mann nefna Krist þá *lét hann þá setja í jarn. Ok sem hann leit *ína helgu mey Margaretu á götu sinni er hon sat at sauðum fósturu sinnar *þá feldi hann þegar hug til hennar ok mælti við þjóna sína:

“Fari þér ok leiðið hingat þá inu fōgru mey ok ef hon er frjáls skal ek ganga at eiga hana, *en ef hon er ambátt þá mun ek gjalda verð fyrir hana ok skal hon vera frilla mín ok man ek þá heiðra hana fyrir sína fegrð.”

Nú sem *sendimenn greifans tóku hana hōndum, þá *tók hon at kalla á guð ok mælti: “Miskunna þú mér, dróttinn, at eigi glatisk önd mín með ranglátum ok *líf

*Theodósíus] Theodímus 428a *hann] Theodímus 428a *til fósturs] til geymslu 428a *nökkurri] + gófgri 428a *guð] almáttkan 428a *gömul] með fósturu sinni 428a *í húsi fósturu sinnar] – 428a *Heyrði] Opt heyrði 428a *margar þrautir píslarvátta guðs] sagt frá píslarvátum guðs ok þrautum þeira 428a *dróttins Jesú Kristi] guðs 428 *Á þeim dögum] Í þenna tíma 428a *En hann fór at finna kristna menn ok neyða þá] at neyða kristna menn 428a *nökkurn mann nefna Krist] Krist nefndan 428a *lét hann þá setja í jarn] menn lét hann þegar pína] 428a *ína helgu mey] meyna 428a *þá feldi hann þegar hug til hennar ok mælti við þjóna sína: Fari þér ok leiðið hingat] hann bað menn sína fœra sér] 428a *en ef hon er ambátt þá mun ek gjalda verð fyrir hana ok] en ella 428a *sendimenn greifans] greifans menn 428a *tók hon at kalla] kallar hon *líf mitt með drápgjörnum] lífi mínu með drápgjörnum 429; illgjörnum 428a

26 The chapter headings in AM 428a 12mo have not been included.

mitt með drápgjörnum, *heldr láttu mik jafnan gleðjask ok þik lofa. Láttu eigi spillask ond mína, dróttinn, né líkama minn lýtask né trú mína saurgask eða hugskot mitt blandask, svá at ei verði í sauri gimsteinn minn ok blandisk eigi hyggendi mín við illgjarna heimsku djöfuls, heldr sendu mér stjórna-rengil þann er upp lúki munni mínum svá at ek mega svara með trausti greifa þessum inum grimma ok inum blótgjarna. Nú sé ek mik stadda svá sem sauð á meðal varga eða fugl í snöru eða fisk á öngli. En þú, dróttinn, bjarg mér *ok græð mik ok fyrirlát mik eigi.”

Riddararnir kómu aptr þeir sem sendir váru ok mæltu *við greifann: “Eigi máttu samþykkr verða þessi mey, herra, því at hon *þjónar eigi goðum þínum heldr kallar hon a Krist er gyðingar krossfestu.”

Þá brá Olibríus lítt við ok mælti við Margaretu: “Seg þú mér hvers kyns þú ert eða hvárt þú ert frjáls eða eigi ok ertu ambátt ok kristin.”

*Sæl Margareta svaraði: “Frjáls em ek ok kristin.”

Olibríus mælti: “Hvern guð gofgar þú?”

Heilög Margareta svaraði: “Ek kalla á *guð almáttkan *ok á son hans dróttin Jesú Krist, þann er varðveitir meydóm minn óspiltan allt til þessa dags.”

Greifinn mælti: “*Kallar þú á Krist þann er feðr várir krossfestu?”

*Heilög Margareta svaraði: “Fyrir þat fórusk feðr yðrir at þeir krossfestu hann, en hann ríkir um allar aldir.”

Þá reiddisk greifinn ok lét byrgja *Margaretu í myrkvastofu. En greifinn gekk í borgina *Anþekíó *ok blótaði goðum sínum at vanda, en annan dag eptir þá sezk hann á dómsstól sinn ok lét þangat leiða Margaretu ok mæltu *við hana: “Miskunna þú *vænleik þínum ok blóma æsku þinnar ok lát at mér ok blóta *goð mín ok mun ek gefa þér mikit fé ok skaltu sæl vera sem ek.”

Heilög Margareta svaraði: “*Skilr guð, sá er signdi meydóm minn, *at þú lætr mik eigi ganga af rétttri götu *þeiri er ek hefi upp tekit, því at ek gofga þann guð er *jörð ok sjór hræðisk ok öll skepna *uggir ok hans ríki er eilíft um aldir alda.”

Greifinn mælti: “*Ef þú vill eigi trúa goðum mínum, þá *mun dróttna holdi þínu dauði ok man ek dreifa *beinum þínum yfir eld brennanda. En *ef þú hlýðir mik ok blótar goðum mínum, þá munu samtengjask líkamir okkrir með *ást ok mantu sæl vera sem ek.”

*heldr láttu mik jafnan ... eða fisk á öngli] Gef þú mér traust til at svara greifa þessum. Em ek nú svá stödd sem sauðr með vörpum ok svá fangin sem fiskr í neti. Sentu mér, dróttinn, stjórna-rengil þinn at styrkja trú mína ok líkama í móti greifa þessum illum ok bolgjörnum 428a *ok græð mik ok fyrirlát mik eigi] – 428a *við greifann] svá 428a *þjónar eigi goðum ... krossfestu] er kristin 428a *Sæl] – 428a *guð] + mín 428a *ok á son hans dróttin Jesú Krist] skapara himins ok jarðar ok 428a *Kallar þú á Krist þann] Gofgar þú þann guð 428a *Heilög] – 428a *Margaretu] hana 428a *Anþekíó] – 428a *ok blótaði] at blóta 428a *við hana] – 428a *vænleik þínum ok] – 428a *goð mín ok mun ek gefa þér mikit fé] – 428a *Skilr guð, sá er] Svá sá sem 428a *at þú] – 428 *þeiri er ek hefi upp tekit] minni 428a *jörð ok sjór] sjór ok jörð 428a *Ef þú vill eigi trúa goðum mínum] Vilir þú eigi at orðum mínum gera 428a þá mun dróttna holdi þínu dauði ok] – 428a *beinum þínum yfir] holdi þínu í 428a *ef þú hlýðir mik ok blótar goðum mínum þá] ella 428a *ást] + elsku 428a

*Heilög Margareta svaraði: “Búin em ek at *selja líkama minn til písla at ek finna hvíld með réttlátum meyjum. *Kistr seldisk til dauða fyrir oss ok skal ek eigi vera traud at *deyja fyrir hans nafni, því at hann merkti mik *sínu marki.”

Þá lét *Olibrius greifi festa *hana í tré og berja svipum. En heilög mæ *Margareta leit til himins ok mælti: “*Í þér treysti ek, dróttinn, ok man ek þess aldri iðrask, þó at óvinir mínir hlœgi at mér *ok hneykjask aldregi þeir er þín leita. Líttu á mik, dróttinn, *ok miskunna mér ok leys mik ór hǫndum óvina minna ok at eigi hræðisk líkami minn píslir, *heldr sendu mér heilsudogg af himni at mýkisk sár mín ok snúisk hryggleikr minn í *fagnað.”

Kveljararnir þorðu hana vǫndum svá at blóð rann um allan hennar líkama sem vatn ór uppsprettanda brunni en allir grétu þeir er við váru ok mæltu: “Þik grátu vér, Margareta, er sjám þik meidda vera í píslum ok týnir þú mikilli fegrð fyrir ótrú þína, *því at greifinn er þér reiðr fyrir ótrú þína ok ætlar at glata þér ok taka á braut minning þína af jörðu. Trúi þú honum heldr ok muntu lifa ok sæl vera.”

*Heilög Margareta svaraði: “Þér vándir ráðunautar, farið til verka yðarra, því at dróttinn bergr mér. Ef líkami minn meiðisk í píslum, þá *mun ǫnd mín hvílast með réttlátum meyjum, *því at andir hjalpask fyrir líkamligar píslir ok kvalir. Trúi þér heldr á guð minn þann er styrk hefir at lúka upp dyrum paradísar fyrir yðr. En ek man eigi *yðr heyra né lúta goðum yðrum blindum ok daufum ok mállausum.”

Nú mælti *hon við greifann:

“*Þú gerir verk andskotans fǫður þíns, inn gráðgi hundr, en guð er hlífskjöldr minn. Þó at þér sé gefit veldi yfir líkama mínum *þá man Kistr leysa ǫnd mína ór hǫndum þínum. *Þú inn gráðgi úlfr guði leiðr muntu verða rækr af Kristi til eilífra kvala.”

*Þá reiddisk *greifinn *ok lét festa hana í stagl ok berja hana með járnsvipum, en sæl Margareta leit til himins ok mælti: “Hundar margir slógu hring um mik ok veltu mik ráð vándra manna, en þú, guð, rís upp til hjalpar minnar ok leys ǫnd mína frá bana *ok ór munni ins óarga dýrs. Styrk þú mik, Kistr, ok gef mér lífsván ok lát bæn mína koma til himna. Sendu mér dúfu af himni at mér komi at hjalp ok

*Heilög] – 428a *selja líkama minn til písla] taka písl á líkama minn 428a *Kistr seldisk til dauða fyrir oss] ok sjálfir guð lét pínask 428a *deyja] taka písl 428a *sínu marki] marki sinnar dýrðar 428 *Olibrius greifi] greifinn 428a *hana] Margaretu 428 *Margareta leit til himins ok mælti] mæ mælti ok leit til himins 428a *Í] – 428a *ok hneykjask aldregi þeir er þín leita] – 428a *ok miskunna mér] miskunnaraugum *heldr] – 428a *fagnað] + ok í dýrð dróttins míns Jesú Kristi 428 *því at greifinn er ... sæl vera] ok ger heldr at ráðum várum ok greifans ok man þú þá sæl vera 428a *Heilög] – 428a *mun ǫnd mín hvílast] gleðsk ǫnd mín í dýrð á himnum *því at andir hjalpask ... fyrir yðr] ok man dróttinn Jesús lúka upp fyrir mér dyrum paradísar 428a *yðr heyra né lúta] trúa 428a *hon] Margareta 428a *Þú gerir] Far þú ok ger 428 *þá man Kistr ... hǫndum þínum] – 428a *Þú inn gráðgi úlfr ... kvala] mantu verða leiðr ok rækr af guði, en eigi máttu stiga yfir mey guðs ok hans kraptr né himneska speki 428a *Þá reiddisk] Nú talar 428a *greifinn] + við Margaretu meðr reiði mikilli 428a *ok lét festa] bað menn sína 428 *ok ... lífs ván] – 428a

ek mega halda meydómi mínum óspiltum ok at ek mega berjask í móti mínum óvinum ok *sjá niðrfeldan krapst óvinnar þess er bersk í gegn mér, svá at ek veit ónga sök til, en þú lát mik sigr bera af honum, svá at ek gefa traust öllum meyjum, því at þitt nafn er blezat um aldir alda.”

Þá gengu *at kveljarar ok börðu hana, en greifinn brá upp skikkjunni fyrir augu sér, því at hann mátti eigi sjá rennanda blóð *ok svá gjörðu fleiri menn. *Greifinn mælti: “Hversu má þik leiðrétta Margareta? *Miskunna þú sjálfri þér ok lát at mér ok blóta goðum mínum, því at nú er slitit hold þitt nálíga allt í sundr ella mantu deyja illum dauða. *En ef þú vill eigi þat, þá mun ek bana þér ok dreifa beinum þínum fyrir alþýðu augum.”

Margareta svaraði: “Ef ek miskunna líkama mínum, þá fer önd mín í dauða sem þín, en því sel ek hold mitt til písla at *önd mín sé *þrydd á himni.”

Þá reiddisk *Olibríus greifi ok *lét setja hana í myrkvastofu. *En þat var eptir miðjan dag. *Margareta signdi allan líkama sinn ok tók nú at biðjask fyrir ok mælti: “Þú *guð, er allar veraldar hræðask ok allir byggendr í þeim. *Þú ert ván iðranda, faðir frændlausra ok dómandi alls mannkyns. *Lit þú á mik, því at faðir minn fyrirleit mik en þú fyrirlát mik eigi Jesús Kristús, heldr *miskunna þú mér ok bjóð þú at ek sjá óvin þann er bersk í móti mér at saklausu ok mæla ek hann *málum. Þú dómandi kvikra ok dauðra, dæmdu á milli mín ok hans, *því at ek kalla á þik í píslum. Reizk eigi þú mér, dróttinn, svá at eigi saurgisk önd mín ok eigi blandisk hugskot mitt við teygingar skurðgoða. Í þér er öll mín ván *Jesú Kristi um aldir alda.”

*En er hon var lúkt í myrkvastofunni þá þjónaði henni fóstura hennar. Ok maðr sá er Theodímus hét færði henni *fæzlu ok sat við glugg ok reit *bœnir hennar ok alla þá hluti er gjörðusk í myrkvastofunni. En af stundu kom upp í einu horni stofunnar ógurliqr dreki með ýmissum litum. Tennr hans váru jarnliqr en augun *glóuðu sem gull eða gimsteinar. Eldr ok reykr stóð ór munni hans ok ór nösnum. Hann vafði tungunni um hals sér ok höfuð ok varð illr daun í myrkvastofunni af eldi þeim er stóð ór nösnum hans ok munni. Hann blístraði rammlíga ok reis upp hátt á sporðinn. Margareta varð fól við fyrir hræzlu sakir ok skulfu allir limir hennar ok gleymdi hon fyrir ótta þess er hon hafði áðr guð beðit er hon bað hann sýna

* sjá niðrfeldan ... af honum] bera ek sigr af þeim 428a *at] – 428a *ok svá gjörðu fleiri menn] – 428a *Greifinn mælti] Nú mælti greifinn 428a *Miskunna ... goðum mínum] ok blóta þú nú goðunum ok miskunna sjálfri þér 428a *En ef þú vill eigi ... beinum þínum] ok verða leyst í sundr 428a *önd mín] hon 428a *þrydd] fagrliqa skrydd 428 *Olibríus greifi] – 428a *lét] + enn 428a *En þat var] – 428a *Margareta] + gekk glöð í myrkvastofuna ok 428a *guð] – 428a *Þú ert ván iðranda] – 428a *Lit þú ... en þú] – 428a *miskunna þú mér ok] – 428a *málum] + áheyra 428a *því at ek kalla á þik í píslum ... skurðgoða] ok at ek verða stöðug í minni trú við þik, dróttinn minn, ok at eigi blandisk hugskot mitt 428a *Jesú Kristi] ódauðliqr konungr 428a *En er hon var ... ok] Heilög Margareta var nú í myrkvastofunni. En kristinn 428a *fæzlu] + ok þjónaði henni í myrkvastofunni 428a *bœnir hennar ... í myrkvastofunni] allar þrautir hennar 428 *glóuðu] glóa 428a

sér þann er berðisk í mót henni. Þá fell hon á kné ok bað til guðs ok mælti: “*Guð ósýniligr, er allir brunnar undirdjúps hræðask ok settir endimörk sjóvar at eigi gangi hann yfir þitt boðorð. Þú herjaðir til helvítis ok batt djöfulinn *ok slektir veldi fornra dreka. Líttu á mik *ok miskunna þú mér, því at ek em fyrirlátin í píslum, ok lát eigi þetta dýr *granda mér, heldr *bjóð þú, dróttinn, at ek stigi yfir hann ok grimleik hans, því at ek veit eigi fyrir hvat hann bersk í gegn mér eða hvat ek gjörða í gegn honum þess er hann vill gleypa mik.”

Ok sem Margareta hafði þetta mælt, þá gein *drekinn yfir hofuð henni ok svalg hana. En *kross sá er Margareta hafði gert áðr fyrir sér *vóx í munni drekans ok sprakk hann í sundr í tvá hluti. En heilög Margareta gekk *ór kviði hans heil ok ósökuð.

Nú lítr hon til vinstri handar sér sitja annan djöful *svá sem svartan mann ok bundnar hendr við *lær. Ok sem Margareta sér þetta, þá fell hon til bænar ok mælti: “*Lofa ek ok dýrka ek nafn þitt, guð minn. Fagna ek ok gleðjumk ek þér, Jesús Kristús, ódauðligr konungr, grundvöllr ok upphaf allrar speki, eilífr konungr ótalligra engla. Gleðjumk ek ok fagna ek er ek sé blómgask trú mína ok ek sé fagnað andr minnar. *Sé ek dreka niðr fallinn á jörð *ok stöðvaðan olmleik hans. Sé ek helvítisorm troðinn undir fótum ok daun hans brott faranda *frá mér. *Sé ek kross minn blómgask ok líkama minn bera sætleiks ilm. Sé ek fagnað ok gleðjumk ek því at ek felda dreka ok trað ek niðr dirfð hans en ek held eilífri trú. Þakkir geri ek þér *heilagr ok ódauðligr konungr ok eilífr. Þú ert hjalp syndugra ok styrktarstöpull píslarvátta þinna, græðari allra þjóða um aldir alda.”

Ok sem hon hafði þetta mælt, þá reis djöfullinn sá er bundinn var ok tók í hönd henni ok mælti: “*Ærið hefir þú nú at gjört ok lát af at kvelja mik, því at ek sé þik staðfasta á bænum. Ek senda bróður minn í dreka líki at gleypa þik ok taka minning þína af jörðu ok *fyrirfara fegrð þinni ok meydóms þíns. En þú banaðir honum með marki Krists *ok viltu nú enn þó mér bana.”

Þá greip Margareta í hár djöflinum ok beygði hann til jarðar ok steig inum hœgra foeti á hals honum ok mælti: “Lát af illgjarn morðingi at freista mín, því at Kristr er hlífskjöldr meydóms míns en ek em ambátt Krists þess er nafn hans er lofat ok blezat um aldir alda.”

*Guð ósýniligr] Þú guð 428a *ok slektir veldi fornra dreka] – 428a *ok miskunna þú mér] til hjalpar 428a *granda mér] stiga yfir mik 428a *bjóð þú ... gleypa mik] láttu mik stiga yfir hann 428a *drekinn] ormrinn 428a *kross sá er Margareta] af krossmarki því sem mærin 428a *vóx í munni drekans ok] þá 428a *ór kviði hans heil ok ósökuð] heil frá drekanum ok ór hans kviði 428a *svá sem svartan mann] – 428a *lær] + hann var svartr ok leiðiligr 428a *Lofa ek ... Jesús Cristus] Lofaðr vertu 428a *Sé] Sá 428a *ok stöðvaðan olmleik hans. Sé] Sá 428a *frá mér] – 428a *Sé ek kross .. eilífr trú] Sá ek miskunn heilags anda er ek banaða drekanum ok trað ek hann undir fótum 428a *heilagr ok ódauðligr ... [þjóða] eilífr konungr, læknir syndugra, prýði píslarvátta 428a *Ærið ... á bænum] Þörf vinnr þér, Margareta, bænir þínar 428a *fyrirfara fegrð þinni ok meydóms þíns] glata fegrð meydóms þíns 428a *ok viltu enn þó mér bana] – 428a

*En er hon hafði þetta mælt, þá *skein ljós mikit í myrkvastofuna ok sýndisk kross Krists svá hárr at tœki til himins ok sat heilög dúfa á krossinum ok *mælti: “Sæl ertu, Margareta, því at þín biða opinn dyrr paradísar.”

Ok sem Margareta hafði heyrt þessa vitran, þá leit hon til fjándans ok mælti: “Seg þú mér, fjándi, hvaðan er eðli þitt.”

Fjándinn svaraði: “Ambátt Krists, lyptu þá fœti þínum af halsi mér ok man ek segja þér tíðendi.”

*En er Margareta létta sínum <fœti> af hofði honum, þá mælti fjándinn: “Belzem er nafn mitt eða Belzebub. *Marga réttláttra verkum spilta ek ok þorðumk ek í gegn réttlátum ok mátti engi yfir mik stíga. Þú hefir sprengt út augu mín ok brotit niðr kraptr minn *ok gerðir þú við mik sem þér líkar, því at Kristr eflir þik. Þú vart áðr þorð ok aska en guð samtengdisk þér ok var líkami þinn óstyrkr, ok má síðan engi þik sigra er þú fekt himneska speki þá er þér gefr mikinn ávöxt réttlætis. Fœtr þínar sýnask gulligir en hendr þínar með Krists marki. Þær bundu mik ok *vagu bróður minn er ek senda at glata þér. *Ek em sá er berjumk í gegn réttlátum ok eggja ek menn til synda ok blinda ek hugi þeira. Læt ek þá gleyma himneskri speki. En þá er menn sofa, kem ek til þeira ok vek ek þá um nætr at þeir fari at stela, en þá er ek má eigi ór stað hrœra lét ek þá saugask í draumum ok mátti engi forðask hendr minar. Frá þeim segi ek þetta, er ek hefi nokkut vald á ok ek finn standa án kross marki. En *þeir er þér eru líkir þar hvarf ek frá tómr ok yfirstiginn svá sem ek em nú í dag af þér hneyktr, ok ef alroskinn drengr stígi yfir mik þá væri mér þat létt bært. En nú em ek hneyktr af lítilli meyju þeiri er faðir hennar ok móðir váru mínir lagsmenn. Undarligt er orðit er ein ung mærl hefir stigit yfir fōður sinn ok móður ok alla frændr sína ok fylgir Kristi ok bindr djöfla ok ekki má kraptr várr, því at vér erum yfirstignir af einni ungri meyju.”

Margareta *svaraði: “Seg þú kyn þitt ok atferli. Hverr býðr yðr at glepja góð verk manna.”

Nú talar fjándinn: “Segðu mér, Margareta, hvaðan er líf þitt ok *trú þín eða hversu Kristr kom til þín *ok mun ek þá segja þér verk mín.”

*En er hon hafði þetta mælt] – 428a *skein] kom 428 *mælti] + við Margaretu 428a *Sæl ertu Margareta, því at] – 428a *Ambátt Krists] – 428a *En er ... hofði honum] Nú gerir hon svá 428a *Marga réttláttra ... engi] ok berjumk ek í móti réttlátum mönnum. Engi mátti 428a *ok gerðir þú ... þik] því at guð er með þér 428a *vagu] – 428a *Ek em sá ... standa án] Ek eggja menn til synda á marga vega bæði vakandi ok í svefni með reiði ok á verkum ok meinsærum tæli ek menn ok svá at brjótask í hús manna at stela. Mega ek eigi ór stað hrœra þá, sendi ek drauma skrimsl ok villi ek þá í draumum. Til þeira mæli ek þetta, sem án eru 428a *þeir er þér eru líkir ... einni ungri meyju] frá hinum fer ek hneyktr er þér eru líkir ok nú í dag hefir þú gert. Þætti mér minna um vert ef karlmaðr hefði mér þetta gert. En nú er ein mærl hefir mik yfirstigit þá þykir mér várr máttur engu nýtt at einn mærl stígi yfir hann ok fōðr sinn ok móður ok alla sína frændr ok fylgir Kristi ein síns liðs ok bindr djöfulinn 428a *svaraði] mælti við fjándann 428a *trú þín] trúa 428a *ok mun ek þá segja þér verk mín] – 428a

Margareta svaraði: “Eigi er mér lofat at segja þér þetta, því at þú ert eigi verðr at heyra miskunn guðs.”

*Djofullinn svaraði: “Satanas heitir konungr várr sá er braut var rekinn ór paradísu. En ef þú vill vita líf vart ok eðli ok kyn, *þá rannsaka þú bœkr þeira Jamne ok Mambre ok mantu þá finna it sanna kyn vart. En ek þori ekki at segja þér, því at ek sé Krist standa hjá þér *ok hræðumk ek hann, því at várar gøtur eru eigi á jörðu heldr fǫrum við með vindum í lopti. En ek bið fyrir guð þann er þú trúir á at þú hneykir mik eigi lengr framarr, heldr bintu mik í nokkuru jarðarskauti allt til andláts þíns svá at ei berjumk ek í gegn þér svá sem *Salomon gerði í lífi sínu, er oss byrgði marga í einu ker, en eptir hans dauða kómu babilonsis menn ok brutu kerit ok hugðu gull mundi í vera. Urðu vér þá lausir ok fyldum heim þenna.”

Heiløg Margareta mælti: “Þegi þú, illgjarn fjándi, því at ek vil eigi lengr heyra orð af munni þínum.”

Hon sendi þá fjándann niðr í nokkuru horni myrkvastofunnar ok mælti: “Far á braut *andskoti.” *Þá tók jörð við honum.

Annan dag eptir *bauð greifinn at leiða Margaretu fyrir sik, en hon signaði allan líkama sinn með marki Krists. Greifinn mælti: “Lát at mér ok blóta goðum mínum, því at þér sómir at gøfga þau.”

Margareta svaraði: “*Þér sómir heldr, greifi, at gøfga guð ok Jesú Krist son hans, svá at þú verðir vinr spámanna *ok værir þú þá þess verðr, ef þú værir eigi vinr skurðgoða.”

Greifinn mælti við sína menn: “Færið hana ór klæðum *ok festið hana á tré ok haldið brøndum brennundum at henni.”

*Þjónar gjörðu sem þeim var boðit. En heiløg Margareta bað fyrir sér ok mælti: “Brendu lendar mínar <ok> *hjarta mitt, dróttinn, svá at eigi sé illska í mér.”

Greifinn mælti: “Láttu at mér ok lút goðunum.”

Margareta svaraði: “Eigi læt ek at þér at gøfga goð þín blind ok dauf, því at eigi má djöfull stiga yfir hreina mey, því at dróttinn merkti mik marki sinnar dýrðar.”

Þá lét greifinn færa þangat ker eitt stórt fullt af vatni. Síðan lét hann binda

*Djofullinn ... ór paradísu] Ek var rekinn ór paradís, sagði fjándinn, ok konungr várr 428a *þá rannsaka þú ... segja þér] þá máttu finna á bókum þeira Jamnes ok Mambres er forðum váru á Egiptalandi. Man ek eigi segja þér framarr 428a *ok hræðumk ek hann ... svá] ok fyrir þann inn sama særi ek þik at þú kvelir mik ei lengr ok bitt mik heldr í nokkuru jarðarskuggi at ek gera eigi réttlátum mǫnnum mein 428a *Salomon] + konungr 428a *andskoti] – 428a *Þá tók jörð við honum] En hann sǫktisk þegar 428a *bauð greifinn at leiða Margaretu fyrir sik] lét Olibríus greifi leiða Margaretu fyrir dómstól sinn 428 *Þér sómir ... þú verðir] Láttu at mér ok gøfga guð Jesúm Krist ok gersk 428a *ok værir þú ... vinr skurðgoða] en hafna átrúnaði goðanna 428a *ok festið ... at henni] ok berið hana með logundum brøndum ok festið hana upp í tré 428a *Þjónar gjörðu] Nú gera þeir 428a *hjarta mitt] – 428

hendr ok fœtr á heilagri *Margaretu ok kasta henni út á vatnit. En *Margareta leit til himins ok mælti:

“Þú dróttinn, er eignask eilíft ríki, slíttu þond af mér ok man ek fœra þér lofs fórn. Verði mér vatn þetta at skírnarbrunni óprotanda ok lýsing heilsu. Styrk þú mik heilsuhjalmi ok komi yfir mik dúfa heilög af himni sú er blezi vatn þetta í þínu nafni. Styrk þú hugskot mitt ok verp frá mér syndum. Groeð þú mik í dýrð þinni ok skír þú mik í nafni fœður ok sonar ok anda heilags. Þú ert blezaðr um aldir alda.”

Þá varð landskjalpti mikill ok kom dúfa af himni * ok hafði gullliga kórónu í munni ok setti yfir höfuð Margaretu. Þá losnuðu þond af höndum hennar ok fótum ok gekk hon heil af vatninu lofandi guð ok mælti: “Dróttinn skrýddi mik með fegrð ok dýrð andar minnar.”

Þá kom rödd af himni ok mælti: “Sæl ertu, Margareta. Þú fékkt lífs dýrð ok *elskaðir meydóm.” Á þeiri stundu tóku trú fimm þúsundir karla * at ótöldum konum ok börnum.

Þá *reiddisk Olibríus greifi * ok lét hoggva þá menn alla er við trú höfðu tekit. Þeir váru hoggnir á velli þeim er Limeð heitir. En litlu síðarr lét hann leiða Margaretu til myrkvastofu ok þaðan til halshoggss.

At morgni var hon gripin ok leidd út af borginni. Þá mælti einn við hana: “Miskunnaðu mér, því at ek em sendr til at hoggva. En ek sé Krist ganga með þér með englum sínum ok hræðumk ek hann.”

Þá svaraði Margareta: “Bið ek þik, bróðir, ef þú sér Krist at þú hoggvir mik eigi fyrr en ek hefi áðr úti bæn mína ok ek fel mik á hendr Kristi mínum í hvíldar stað.”

Malcus mælti: “Bið þú sem þú vill.”

Nú fell heilög Margareta til bœnar ok mælti: “Þú guð er heim þenna hefir í gaupnum þér ok settir endimörk sjóvar, heyrðu bœna mína. Veittu syndalausn þeim manni er kirkju gerir eða gera lætr undir mínu nafni eða ljós lætr brenna af sínu erfiði í mína minning eða í minni kirkju eða nokkurum góðgerning gerir mínu nafni fyrirgefðu honum syndir. En bið ek þik, dróttinn, ef nokkurr ritar sögu lífs míns eða less sögu píslar minnar eða kaupir af sínu erfiði eða hefir í sínu húsi bók píslar minnar, fyldu hann heilags anda ok lát eigi í þess húsi borit verða blint barn né dauft, djöfulótt né fífl. Sá er mín minnisk í hoptum eða í hers ánaudum eða í ógurligum áfallsdómi, leystu hann ór kvöl, dróttinn, Ef kona sú er léttari skal verða ok barn vill fœða minnisk míns nafns í þeima háska ok nauðsynjum, leystu hana ór háska til heilsu. Sá maðr ok sem á mitt nafn kallar í syndum sínum ok í sóttum æsiligum ok kallar á mik til hjalpar, veittu honum heilsu.”

*Margaretu] guðs mey 428a *Margareta] hon 428a *Þú dróttinn ... skír þú mik] Dróttinn Jesús Krístr styrki mik ok láti mér þetta vatn verða at skírnarbrunni óprotanda ok láti koma dúfa af himni at blezi þetta vatn í nafni heilags anda ok verpi af mér syndum ok skíri mik 428a *ok hafði gullliga kórónu í munni] meðr gullliga kórónu 428a *elskaðir] varðveittir 428a *at ótöldum konum ok börnum] ok fjöldi kvenna ok barna 428a *reiddisk] lét 428a *ok lét] – 428a

En er Margareta hafði lokit böen sinni, þá gerðusk *reiðarþrumur ok kom dúfa af himni með *krossi ok settisk yfir höfuð heilagrar guðs meyjar Margarete *ok fellu allir til jarðar þeir <er> hjá stóðu. Margareta fell ok til jarðar fyrir guðs kragt. Heilög dúfa snart við hana ok mælti svá: “Sæl ertu, Margareta, á meðal kvenna, því at þú leitaðir miskunnar ok minntisk syndugra í böenum *þínum. Sver ek fyrir sjalfan mik ok dýrð engla minna at þat skal allt heyrt á himnum ok veitt sem þú hefir beitt ok beðit hér á *jarðríki. Sæl ertu, er þú minntisk syndugra manna í þíslum þínum ok þar sem kemr af helgum dómi þínum eða bók þíslar þinnar *ok kemr syndugr maðr ok biðr sér líknar með tárur í þinni minningu, þá man honum þegar fyrirgefask syndir, ok þar inni er bók þíslar þinnar er þar man eigi inn ganga illgjarn andi heldr man í þeim stað gleðjask *friðr ok sannleikr.

Nú ef syndugr maðr kemr at ok biðr með tárur kallandi á þitt nafn í böen sinni, þá mun hann finna lausn synda sinna. Sæl ertu ok sæll er staðr sá er þú hvílir ok þjóð sú er fyrir þik trúir á guð. Kom þú í stað þann er þér er fyrirbúinn. Ek em með þér ok man fyrir þér upp lúka dyrum paradísar himiríkis.”

Þá leit heilög Margareta umhverfis sik ok mælti svá: “Feðr ok bræðr, mæðr ok systr ǵll, yðr særi ek fyrir nafn ins mikla konungs at þér gerið minning mína ok nefnið nafn mitt. *En ek mun biðja fyrir yðr þó at ek sé syndug várn dróttin Jesúm Kristúm at hann gefi yðr lausn synda ok geri yðr erfingja í ríki sinnar dýrðar í himiríki.

En ek geri þakkir guði almáttkum er hann lét mik inn ganga í sveit réttláttra ok í dýrð síns ríkis. Lofa ek ok dýrka ek dróttin várn Jesúm Kristum þann er blezaðr er um allar aldir alda. Ok sem Margareta hafði lokit böen sinni, þá reis hon upp ok mælti: Bróðir, tak sverð þitt ok högg mik, því at nú hefi ek stigit yfir *heiminn.”

Malkus mælti: “Eigi *mun ek vega heilaga guðs mey, því at guð mælir við þik ok má ek fyrir því eigi höggva þik.”

Heilög Margareta svaraði: “Ef þú gerir eigi *þetta, þá mantu eigi hafa hlut með mér í paradísu guðs míns.”

*Þá brá Malkus sverði ok hjó höfuð af heilagri guðs mey með hræzlu í einu hoggi ok *mælti: “Gjaltu mér eigi, dróttinn, þessa synd.” En er hann mælti þetta, þá fell hann til jarðar *fyrir hræzlu sakir til hægri handar *Margaretu.

*reiðarþrumur] + ogurligar ok landskjalftrar stórir 428a *krossi] kórónu gullliga ok krossi fõgrum 428a *ok fellu allir ... fyrir guðs kragt] Allir hræddusk þeir sem hjá váru ok fellu til jarðar fyrir heilögu krossmarki ok svá Margareta 428a *þínum] + víða um veröldina til hjalpar mǫnnum 428a *jarðríki] + ok þat man mart veitask fyrir þína þíning ok þolinmæði er þér kom í hug at biðja 428a *ok kemr syndugr maðr ... <er> þar] – 428a *friðr ok sannleikr] fagnaðr ok sætleiks andi með miskunn heilags anda 428a *En ek mun ... syndug] Þó at ek sé syndug biðjandi 428a *heiminn] + ok folgit mik guði á hendi 428a *mun ek] þori ek at 428a *þetta] at boði mínu 428a *Þá] Nú 428a *mælti] + með ótta miklum 428a *fyrir hræzlu sakir ... Margaretu] – 428a *Margaretu] + ok fann meðr iðran ok viðkomning líkn þá ok hjalp er heilög Margareta hafði heitit honum 428a; + ok tók hann trú 429

Þangat kómu djöflar ok kvenjuðu ok mæltu: “Einn er máttugr guð heilagrar Margaretar.”

Þetta frágu sjúkir, lama ok líkþráir, haltir ok blindir, dumba ok daufir ok allir þeir er vanheilsufullir váru ok fengu allir heilsu þegar er þeir kómu við líkam sællar Margaretu guðs meyjar. En englar guðs flugu upp yfir ský með ǫnd Margaretar farandi meðr miklu ljósi ok lofsǫngum á þessa lund: “Lofaðr sé guð. Engi er þér líkr í inum hæstum hlutum, *dróttinn, ok <engi> er <þér líkr> í verkum þínum. Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus. Fullir eru himnar ok jörð dýrðar þinnar. Lof sé þér í inum hæstum hlutum, eilífr konungr guð Israel.”

*Sjúkir menn kómu til leiðis Margaretu ok tóku heilsu af bönum hennar. Þá tóku enn af nýju trú ótalligr lýðr ýmissa þjóða.

En Theodímus sá er henni hafði þjónat í *myrkvastofunni ok fært fæzlu, hann tók líkama sællar Margaretu ok lagði í steinþró ok bjó um vegliga meðr reykelssi ok ilmandi grǫsum ok gróf hana í húsi gǫfugar konu í Anþekío. Þessi inn sami Theodímus hafði allar þrautir hennar séðir þær er *hon hafði þolat í gegn vándum mǫnnum ok reit á bók ok sendi víða um *heiminn. *Margareta endi písl sína á inum þrettánda degi júlíus *mánaðar. *Allir heyrendr, kómið við í hjörtum yðrum ok gǫfgið fyrst almáttkan *guð ok gerum hennar minning ok at hon *minnisk vár í bönum sínum ok ární oss allar náðar ok miskunnar við dróttin várn Jesú Krist þann er lifir ok ríkir um allar aldir. Amen.

*dróttinn ... deus] domunus deus Israel ok engi er ok þér í verkum líkr heilagr andi ok bleaðr dróttinn 428a *Sjúkir menn ... bönum hennar] – 428a *myrkvastofunni] + fært fæzlu 428a *hon hafði þolat í gegn vándum mǫnnum] ok í minni lagt þær er í myrkvafofunni hǫfðu orðit 428a *heiminn] + henni til heiðrs ok frægðar gǫfligri guðs mey heilagri Margaretu en guði til lofs ok dýrðar en mǫnnum til hjalpar ok miskunnar ok eilífrar farsælu 428a *Margareta endi písl sína á inum þrettánda degi] Píslartið heilagar meyjar Margaretar er inn þrettánda dag 428 *mánaðr] + En þat verðr þá fimm náttum eptir Seljumannamessu 428a *Allir heyrendr] Heyrið þér ok 428a *guð] + fyrir alla hluti fram ok hans signuðu móður jungfrú sancte Marie ok ina heilǫgu guðs mey Margaretu fagran píslarvált 428a minnisk ... ríkir] sé oss árnandi við várn skapara allra góðra hluta andliga ok líkamliga. Þeim sé vegr, lof ok dýrð 428a

BIBLIOGRAPHY

MANUSCRIPTS

AM 233a fol.	AM 433a 12mo
AM 235 fol.	AM 433b 12mo
AM 667 I 4to	AM 433c 12mo
AM 667 VIII 4to	AM 433d 12mo
AM 428 12mo	JS 43 4to
AM 428a 12mo	Lbs. 2294 4to
AM 428b 12mo	Lbs. 2435 4to
AM 429 12mo	Lbs. 412 8vo
AM 430 12mo	Lbs. 738 8vo
AM 431 12mo	NKS 1265 II fol. fragm. 1
AM 432 12mo	

SECONDARY LITERATURE

- Arnamagnæanske kommission, Den, ed. *Ordbog over det norrøne prosasprog: Registre*. Copenhagen: The Arnamagnæan Commission, 1989.
- Assmann, Bruno, ed. *Angelsächsische Homilien und Heiligenleben*. Kassel, 1889; rpt. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1964.
- Bekker-Nielsen, Hans. "En god bøn." *Opuscula* 2. Bibliotheca Arnamagnæana 25. Copenhagen: Reitzel, 1977, 52–58.
- Cormack, Margaret. *The Saints in Iceland: Their Veneration from the Conversion to 1400*. Subsidia hagiographica 78. Brussels: Société des Bollandistes, 1994.
- Halldór Hermannsson, ed. *Icelandic Illuminated Manuscripts of the Middle Ages*. Corpus Codicum Islandicorum Medii Aevi 7. Copenhagen: Levin & Munksgaard, 1935.
- Jón Margeirsson. "Bréf Árna Magnússonar til Íslands 1729 og fleiri skjöl hans í Ríkisskjalasafni Dana." *Opuscula* 5. Bibliotheca Arnamagnæana 31. Copenhagen: Munksgaard, 1975, 123–180.
- Jón Samsonarson. "Ævisöguágrip Hallgríms Péturssonar eftir Jón Halldórsson." *Afmælisrit til Dr. Phil. Steinsgríms J. Þorsteinssonar Prófessors 2. júlí 1971 frá nemendum hans*. Reykjavík, 1971, 74–88.
- Jón Steffensen, "Margrétar saga and Its History in Iceland," *Saga-Book of the Viking Society* 16 (1965): 273–282.
- Jón Þorkelsson. *Om digtningen på Island i det 15. og 16. Århundrede*. Copenhagen: Høst, 1888.
- Kålund, Kr. *Katalog over Den arnamagnæanske Håndskriftsamling*. 2 vols. Copenhagen: Gyldendal, 1889–1894.

- Kålund, Kr., ed. *Arne Magnussons i AM. 435 A–B, 4to indeholdte Håndskriftfortegnelser med to Tillæg*. Copenhagen: Gyldendal, 1909.
- Mombrizio, Bonino, ed. *Sanctuarium seu Vitae Sanctorum*, 2 vols. Paris, 1910; rpt. Hildesheim, 1978.
- Rasmussen, Peter. "Tekstforholdene i *Margrétar saga*." 3 vols. Specialeafhandling til magisterkonferens i nordisk filologi, University of Copenhagen, 1977.
- Unger, C. R., ed. *Heilagra manna sögur: Fortællinger og legender om hellige mænd og kvinder*. 2 vols. Christiania [Oslo]: Bentzen, 1877.
- Widding, Ole, Hans Bekker-Nielsen, and L. K. Shook, "The Lives of the Saints in Old Norse Prose: A Handlist," *Mediaeval Studies* 25 (1963): 294–337.
- Wolf, Kirsten, ed. *Heilagra meyja sögur*. Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun Háskóla Íslands, 2003.
- Wolf, Kirsten. "Female Scribes at Work? A Consideration of Kirkjubæjarbók (Codex AM 429 12mo." *Beatus Vir: Studies in Early English and Norse Manuscripts in Memory of Phillip Pulsiano*, ed. A. N. Doane and Kirsten Wolf, Medieval and Renaissance Texts and Studies 319. Arizona: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, 2006, 265–295.
- Wolf, Kirsten, ed. *A Female Legendary from Iceland: Kirkjubæjarbók (AM 429 12mo in the Arnamagnæan Collection, Copenhagen)*. Manuscripta Nordica: Early Nordic Manuscripts in Digital Facsimile 3. Copenhagen: Museum Tusculanum Press, [forthcoming].

SUMMARY

Margrétar saga II

Keywords: Saint Margaret, hagiography, medieval, Iceland, edition.

Saint Margaret of Antioch enjoyed immense popularity in the late Middle Ages, and judging by the number of manuscripts in which it is preserved, the legend of Saint Margaret seems to have been among the most popular saints' lives in Iceland. The legend is extant in far more late medieval and post-Reformation manuscripts than any other legend, and often in very small exemplars and contexts associated with childbirth. Three different versions of the legend of Saint Margaret, derived from at least two translations, have been preserved. Of these, only one version, commonly referred to as *Margrétar saga I*, has been edited.

This article is concerned with *Margrétar saga II*. The legend version is extant in AM 428a 12mo and AM 429 12mo; in addition a small portion of *Margrétar saga II* is found in AM 433c 12mo, which otherwise follows *Margrétar saga I*. The

article presents a diplomatic edition of the legend in AM 428a 12mo and AM 433c 12mo along with a conflation of the texts of AM 428a 12mo and AM 429 12mo, since combined, the two manuscripts present a fairly accurate rendering of the Latin source.

EFNISÁGRIP

Heilög Margrét af Antíokkiu var mjög ástsæll dýrlingur á miðöldum og saga hennar virðist hafa verið í hópi vinsælustu helgisagna á Íslandi ef marka má fjölda varðveittra handrita. Engin önnur helgisaga hefur geymst í jafnmörgum handritum frá tímabilinu um og eftir siðbreytingu en margar þessara bóka eru í afar smáu broti og virðast hafa tengst barnsfæðingum. Þrjár gerðir sögu heilagrar Margrétar hafa varðveist, runnar frá a.m.k. tveimur þýðingum úr latínu. Einungis ein þessara gerða hefur áður verið gefin út.

Greinin fjallar um þá gerð sögunnar sem varðveitt er í handritunum AM 428a 12mo og AM 429 12mo, þ.e. *Margrétar sögu* II. Að auki er búið úr þessari gerð í AM 433c 12mo sem að öðru leyti geymir texta *Margrétar sögu* I. Texti 428a 12mo og AM 433c 12mo er prentaður hér stafréttur en auk þess er texti AM 428 12mo birtur samræmdur, blandaður lesháttum úr AM 429 12mo en saman gefa þessi tvö handrit nokkuð nákvæma hugmynd um latneska frumtextann.

Kirsten Wolf
Department of Scandinavian Studies
University of Wisconsin - Madison
1364 Van Hise Hall
1220 Linden Drive
Madison, WI 53706 USA
kirstenwolf@wisc.edu